

KOKEMUKSET SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVIEN TUOTTEIDEN KÄYTÖSTÄ

Seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatiminen
Honkalampi-keskukselle

Taru Rautanen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2011

Toimintaterapian koulutusohjelma
Sosiaali- terveys- ja liikuntala

Tekijä RAUTANEN, Taru	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 14.12.2011
	Sivumäärä 53	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi KOKEMUKSET SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVAN TUOTTEEN KÄYTÖSTÄ: Seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatiminen Honkalampi-keskukselle.		
Koulutusohjelma Toimintaterapian koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) RITSILÄ, Jaana HEISKANEN, Tuija		
Toimeksiantaja(t) Pohjoiskarjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Honkalampi-keskuksen Lasten ja nuorten kehitysvamma palvelut, toimintaterapia		
Tiivistelmä Opinnäytetyön aihe nousi Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymään kuuluvan Honkalampi-keskuksen lasten ja nuorten kehitysvammaneuvoalan kehittämistarpeesta, jossa toimintaterapiaan tarvittiin syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilujaksolle keinoja kerätä palautetietoa tuotteen käytöstä ja sen vaikutuksista. Honkalampi-keskuksella käytettäviä syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita ovat painoliivi, painopeitto, painohanska, rannepaino, sylipaino sekä hartioille asetettava painokissa. Näitä tuotteita annetaan asiakkaalle kokeiluun sovitukseksi ajaksi mutta ongelmana on palautteen saamiseen liittyvien käytäntöjen systemaattisuus. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilujaksolle seurantalomake sekä palautekysely. Seurantalomakkeen tavoitteena on kerätä tietoa tuotteen kokeilujakson ajalta. Tiedon avulla saadaan selville miten, milloin ja missä arjen tilanteissa tuotetta on käytetty. Palautekyselyn tavoitteena on kerätä tietoa kokeilujakson päätyttyä siitä, onko tuotteella ollut vaikutusta lapsen arjessa toimimiseen. Seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatiminen opinnäytetyönä oli osa isompaa kehittämisprosessia, jossa oli ensin tuotettu käyttöohjeet syvätuntoaistimuksia tuottaville tuotteille. Koko kehittämisprosessin tavoitteena oli yhtenäistää syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeiluun liittyviä käytäntöjä Honkalampi-keskuksella. Opinnäytetyössä teoreettinen viitekehys muodostui sensorisen integraation teoriasta. Se on aistitiedon jäsentämistä, minkä avulla kehosta ja ympäristöstä tulevaa aistitietoa jäsennetään, jotta toiminta olisi tilanteen kannalta tarkoituksenmukaista ja jäsentynyttä. Tiedonkeruumenetelminä opinnäytetyössä on käytetty pienimuotoista narratiivista kirjallisuuskatsausta sekä kolmen sensoriseen integraation koulutuksen käyneen toimintaterapeutin teemahaastatteluja. Tuloksien avulla määriteltiin seurantalomakkeen ja palautekyselyn sisältö, jotta kerättävä tietoa olisi tarkoituksenmukaista.		
Avainsanat (asiasanat) Sensorinen integraatio, seurantalomake, palautekysely		
Muut tiedot Tiedustelut seurantalomakkeen ja palautekyselyn käyttämisestä Honkalampikeskuksen toimintaterapeuteilta.		

Author RAUTANEN, Taru	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 14.12.2011
	Pages 53	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title EXPERIENCES OF USING PRODUCTS THAT GENERATE DEEP PRESSURE INPUT: Producing a follow-up form and feedback questionnaire for the Honkalampi - Center.		
Degree Programme Degree Programme in Occupational Therapy		
Tutor(s) RITSILÄ, Jaana HEISKANEN, Tuija		
Assigned by Municipal Authority for Medical and Social Services in North Karelia, Services of children and adolescent in Honkalampi - Center, Occupational Therapy		
Abstract <p>The services of children and adolescents in the Honkalampi - Center are part of the Regional Authority for Medical and Social Services in North Karelia. Occupational therapists in the center presented the idea of improving the feedback process related to the products that generate deep pressure input. The products used in the center are weighted vests, weighted blankets, weighted gloves, wrist weights, lap weights and shoulder weights. Occupational therapists give these products to their clients for appointed trial periods but the systematic collection of feedback information has been a problem.</p> <p>The purpose of this functional thesis was to produce a follow-up form and feedback questionnaire for the trial period. The aim of the follow-up form is to collect information during the trial period about how, when and in which daily life situations the weighted products were used. The aim of the feedback questionnaire is to collect information after the trial period in order to find out the effects of the weighted product on children's every-day life.</p> <p>The thesis was a part of a larger development process in which the first part was to produce instructions for each weighted product that generate deep pressure input. The aim of the whole development process was to standardize the system of the trial period in the Honkalampi - Center.</p> <p>The theoretical framework of the thesis was based on the Theory of Sensory Integration. According to it, sensory information from the body and environment is specified and structured so as to produce suitable and structured action for each situation.</p> <p>The methods used in thesis were narrative literature reviews and theme interviews of three occupational therapists specialized in sensory integration therapy. The results were used in producing the follow-up form and feedback questionnaire.</p>		
Keywords Sensory integration, follow-up form, feedback questionnaire		
Miscellaneous Contact the occupational therapists of Honkalampi – Center for further information of using follow-up form and feedback questionnaire.		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 MITÄ ON SENSORINEN INTEGRAATIO?.....	6
3. AISTIJÄRJESTELMÄT JA AISTITIEDON KÄSITTELY.....	7
3.1 Tuntoaisti ja syväpainetunto	7
3.2 Proprioseptiivinen aisti	8
3.3 Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmä	9
4 AISTITIEDON KÄSITTELYN HÄIRIÖT	10
4.1 Tuntoaistijärjestelmän häiriö.....	12
4.2 Proprioseptisen aistijärjestelmän häiriö.....	12
4.3 Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmän häiriöt.....	13
5 SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVAT TUOTTEET	13
6 SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVIIN TUOTTEISIIN LIITTYVÄT TUTKIMUKSET	16
7 TOIMINTATERAPEUTTIIEN KOKEMUKSIA SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVISTA TUOTTEISTA JA KÄYTTÖPERIAATTEISTA	18
8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	21
9 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	23
10 OPINNÄYTETYÖSSÄ KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT.....	24
10.1 Kirjallisuuskatsaus	25
10.2 Teemahaastattelut.....	26
11 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS.....	28
11.1 Seurantalomakkeen laatiminen	29
11.2 Palautekyselyn laatiminen	29
11.3 Esitestaus	31
12 POHDINTA	32
12.1 Tiedonkeruumenetelmät.....	32
12.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	33
12.3 Opinnäytetyön hyödyllisyys ja käytettävyys	35
12.4 Opinnäytetyöprosessi	38
12.5 Jatkotutkimusaiheita	40
LÄHTEET.....	42

LIITTEET

LIITE 1. Suostumus haastatteluun	45
LIITE 2 Teemahaastattelurunko	47
LIITE 3. Seurantalomake	49
LIITE 4. Palautekysely	51
LIITE 5. Taulukko palautekyselyssä käytetystä aineistosta	53

KUVIOT

KUVIO 1. Opinnäytetyöprosessin eteneminen.....	21
--	----

1 JOHDANTO

Syväntuntoaistimuksia tuottavia tuotteita ovat yksilölliset päälle puettavat tai asetettavat tuotteet, joiden paino tuottaa ihon painetuntoreseptoreiden kautta syväpaineduntoaistimuksia. (Grandin 1991.) Syväpaine kosketuksella tarkoitetaan iholle kohdistuvaa laaja-alaista syväpainetta, jolla on rauhoittava vaikutus. (Grandin 1992.) Tällaisia tuotteita ovat esimerkiksi painoliivi, painohanska, rannepaino, painopeitto, sylipaino ja painokissa. Syväntuntoaistimuksia tuottavia tuotteita käytetään muun muassa rauhoittumiseen ja rentoutumiseen lapsilla, joilla esiintyy levottomuutta tai tuntoaistin yliherkkyyttä. (Vandenberg 2001; Art-henki 2009.)

Syväntuntoaistimuksia tuottavia tuotteita käytetään sensorisen integraation terapiassa. Tämän vuoksi opinnäytetyössä on käytetty sensorisen integraation teoriaa teoreettisena viitekehyksenä. Sensorisen integraation teoria on Jean Ayresin työtä, joka aloitti teorian kehittämisen jo 1950 – luvulla. Sensorinen integraatio on aistitiedon jäsentämistä, jonka avulla jäsennetään kehosta ja ympäristöstä tulevaa aistitietoa. Aistitiedon jäsentäminen alkaa kehittyä syntymästä lähtien jatkuen kouluikään saakka. Aistimusten syntyminen on monimutkainen keskushermoston prosessi, jossa aivot käsittelevät kehon ja ympäristön välittämän aistiinformaation. Ihmiskeho välittää aistitietoa maku, haju, kuulo, tunto, tasapaino sekä nivel ja liikeaistijärjestelmien kautta. Aistitiedon perusteella aivot muodostavat toimintakäskyt, jotka saavat aikaan lihasten supistumisen ja sitä kautta tarkoituksenmukaisen liikkeen. Aistitiedon avulla voidaan esimerkiksi hahmottaa, suunnitella ja koordinoita kehon asentoja ja liikkeitä. (Ayres 2008, 29 – 33; 60 – 61; 74 – 82.)

Honkalampi-keskuksen lasten ja nuorten kehitysvammaneuvoila kuuluu Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymään, jossa työskentelee kaksi toimintaterapeuttia. Asiakkaat kehitysvammaneuvoilassa ovat lapsia ja nuoria, joilla on todettu kehitysviivästymä tai kehitysvamma sekä lapset ja nuoret, jotka ovat vammautuneet tapaturman seurauksena. (Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelut n.d.) Honkalampi-keskuksen toimintaterapeutit esittivät syksyl-

lä 2010 opinnäytetyön aihe-ehdotuksen syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista, joiden käyttöä ja kokeilua toimintaterapeutit työssään arvioivat.

Honkalampi-keskuksen lasten ja nuorten kehitysvammanneuvolan toimintaterapeuttien työnkuvaan kuuluu arvioida syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden sopiva koko ja paino. Toimintaterapeutti määrittelee tuotteen käyttötilanteet kokeilemalla sitä asiakkaan kanssa eri tilanteissa ja arvioimalla tuotteen sopivuutta kokeiluun. Toimintaterapeutti ohjaa asiakkaan lähihenkilölle tuotteen käytön. Tuote annetaan asiakkaalle kokeiluun sovituksi ajaksi. Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilu ei Honkalampi-keskuksella perustu lapsen diagnoosiin, vaan kokeiluprosessia ohjaa lapsen pulmat arjen toimintoihin liittyen. Kokeilujakson jälkeen asiakkaalla on mahdollisuus saada tuotteen hankkimiseen toimintaterapeutin apuvälinesuositus tuotteen hankkimiseksi pidempiaikaiseen käyttöön. Aiemman käytännön perusteella apuvälinesuosituksen perusteena oli kokeilujakson saatu suullinen palaute. (Honkalampikeskuksen toimintaterapeutit 2010.)

Opinnäytetyön aihetta pohtiessa tuli esille, ettei syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen käyttöä seurata kokeilujakson aikana. Toimintaterapeutit saavat koko jaksoa koskevaa tietoa suullisen palautteen avulla, jolloin jää epäselväksi, onko tuotetta käytetty annettujen ohjeiden mukaisesti. Myös ohjeet syvätuntoaistimuksia tuottaville tuotteille ovat pääasiassa suullisesti annettavat. (Honkalampikeskuksen toimintaterapeutit 2010.)

Opinnäytetyön aiheeksi muodostui yhdessä toisen opintojakson kanssa laatia syvätuntoaistimuksia tuottaville tuotteille järjestelmällinen toimintatapa Honkalampi-keskuksen toimintaterapeuteille. Tarkoituksena oli laatia kahden opintojakson muodostaman kokonaisuutena syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita koskevat ohjeistukset, tuotteen käytön seurantalomake kokeilujakson ajalle sekä palautekysely. Näiden tuotosten tavoitteena oli yhtenäistää syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita koskevia käytäntöjä Honkalampi-keskuksen lasten ja nuorten kehitysvammanneuvolan toimintaterapiassa. Käytäntöjen yhtenäistämisen oletetaan selventävän syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeiluprosessia, sitout-

tavan asiakkaan lähihenkilöitä kokeilujaksoon sekä luoda systemaattinen väline tuotteen käytön seurantaan sekä palautteen saamiseen.

Toiminnallisen opinnäytetyön osuus tästä kokonaisuudesta oli laatia seurantalomake sekä palautekysely. Toisen opintojakson aikana tuotettiin ohjeistukset syvä-tuntoaistimuksia tuottaville tuotteille. Ohjeistusten laatimisessa käytettiin teoreettisena viitekehyksenä sensorisen integraation teoriaa ja opinnäytetyön aineistoa. Kokonaisuudessaan prosessin lopputuotos oli lomakekokonaisuus, jossa on ohje-moniste, seurantalomake sekä palautekysely. Lomakekokonaisuus jaetaan asiakkaan lähihenkilöille syvä-tuntoaistimuksia tuottavan tuotteen kokeilujakson alussa.

Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelminä käytettiin pienimuotoista narratiivista kirjallisuuskatsausta sekä teemahaastatteluina kerättyä aineistoa. Teemahaastatteluilla haastateltiin sensorisen integraation koulutuksen käyneitä toimintaterapeutteja ja kerättiin heidän kokemuksia syvä-tuntoaistimuksia tuottavista tuotteista ja niiden käyttöperiaatteista. Tiedonkeruumenetelmillä saatua aineistoa käytettiin pohjana seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatimisessa, jotta niissä kysytyt tiedot olisivat perusteltuja ja käytännön kannalta oleellisia. Opinnäytetyössä käytettiin teemahaastatteluaineistoa myös teoreettisen viitekehyksen täydentämiseen.

Koska syvä-tuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilujaksoon liittyvät seurantalomake ja palautekysely tulivat työelämän tarpeisiin, tehtiin toimeksiantajan kanssa yhteistyötä opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyön tuloksena laaditut, opiskelijaryhmällä esitostatut seurantalomake ja palautekysely jäävät Honkalampi-keskuksen toimintaterapeuttien käyttöön ulkoasunsa vuoksi. Seurantalomakkeen ja palautekyselyn käyttöä muissa yhteyksissä voi tiedustella Honkalampi-keskuksen toimintaterapeuteilta.

2 MITÄ ON SENSORINEN INTEGRAATIO?

Sensorisen integraation kehittäjä ja uranuurtaja oli Jean Ayres (1920 – 1988), jolla oli laaja tieto neurotieteistä sekä kokemus terapiatyöstä. Ayresin sensorisen integraation kehittämistyö alkoi 1950-luvulla. (Ayres 2008, 15 – 20.) Ayresin työ sensorisen integraation parissa perustui neurotieteille, psykologialle ja toimintaterapialle liittämällä neuropsykologiset prosessit toiminnallisiin kykyihin ja käyttäytymiseen. Ayres havaitsi kliinisen kokemuksen ja neurotieteiden kirjallisuuden perusteella, että useat käyttäytymis- ja oppimisvaikeudet olivat lähtöisin biologisista tekijöistä. Hänen olettamuksensa oli, että neurobiologisiin tekijöihin perustuvalla terapialla olisi vaikutusta kyseisiin ongelmiin. Näiden perusteella hän esitti olettamuksen sensorisen integraation ja aivojen kehittymisen yhteydestä, minkä tavoitteena ovat lapsen neuromotorisen suorituskyvyn ja kapasiteetin muutokset. (Kinnealey & Miller 1993, 475.)

Sensorinen integraatio on prosessi, joka järjestää kehosta ja ympäristöstä tulevaa aistitietoa. Tämän aistitiedon perusteella kehon on mahdollista toimia tehokkaasti ympäristössä. (Kinnealey & Miller 1993, 475.) Sensorinen integraatio on aistitiedon jäsentämistä, mikä vaatii tietoa ja ymmärtämistä hermoston rakenteesta ja toiminnasta. Aistimusten syntyminen on monimutkainen, keskushermoston solujen, neuronien ja reseptoreiden toimintakokonaisuus. Tämä kokonaisuus tuottaa aistitietoa, minkä avulla voidaan muun muassa hahmottaa, suunnitella ja koordinoita kehon asentoja ja liikkeitä. Aistitiedon perusteella aivot lähettävät keholle toimintakäskyt, jotka saavat aikaan lihasten supistumisen. Aivot käsittelevät aistimukset ja niiden perusteella muodostuvat tarkoituksenmukaiset toimintakokonaisuudet, joiden tavoitteena on vastata ympäristön haasteisiin. (Ayres 2008, 29 - 33; 60 -61.)

3. AISTIJÄRJESTELMÄT JA AISTITIEDON KÄSITTELY

Sensorinen integraatio alkaa kehittyä syntymästä ja jatkuu kouluikään saakka. Aistijärjestelmät ja aistitietojen jäsentäminen kehittyvät lapsen kehityksen vaiheiden mukaan. Sensorisen integraation kehitys on aistimusten jäsentämisen kehittymistä ja tätä kautta toiminnan järjestelmällisyyden ja tarkoituksenmukaisuuden lisääntymistä. (Ayres 2008, 41 – 42.)

Ihmisen keho lähettää aivoihin aistimuksia iholta, lihaksista, sisäelimistä, nivelistä sekä pään aistinelimistä. Aistien tehtävä on välittää tietoa ympäristöstä sekä kehosta, joihin reagoidaan tarkoituksenmukaisella toiminnalla. Kehon ulkopuolelta tulevia aistiärsyksiä tuottavia aistijärjestelmiä ovat näkö (visuaalinen), kuulo (auditiivinen), maku (gustatorinen), haju (olfaktorinen) sekä tunto (taktiilinen). Kehon asennosta ja liikkeestä kertovia aisteja ovat proprioseptiivinen ja vestibulaarinen aisti. Viskeraalisen aistin kautta ihminen saa tietoa kehon sisältä tulevista aistimuksista. Näiden aistiärsykkeiden tehtävä on säädellä autonomisen hermoston toimintoja, kuten hengitystä, ruoansulatusta sekä verenpainetta. (Mts. 2008, 74 - 82.)

3.1 Tuntoaisti ja syväpainen tunto

Taktiilinen aisti eli tuntoaistijärjestelmä kehittyy ensimmäisenä ja se välittää tietoa aivorungolle ihon tuntoaistireseptoreiden kautta saatavista aistiärsykkeistä kuten kivusta, paineesta, lämpötilasta ja kosketuksesta. Tuntoaistin tehtävänä onkin välittää tietoa ympäristöstä, suojata vaaroilta sekä auttaa esineiden käsittelyssä. Tuntoaistijärjestelmä on laajin aistijärjestelmä, ja se vaikuttaa sekä fyysiseen että psyykkiseen toimintaan. (Ayres 2008, 77 – 78.)

Tuntoaistijärjestelmä jaetaan puolustavaan ja erottelevaan järjestelmään. Puolustavan järjestelmän tehtävänä syntymästä saakka on varoittaa vaaroista, mikä on oleellista kehittymisen ja selviytymisen kannalta. Puolustavan tuntoaistijärjestel-

män toiminta heikkenee iän myötä, jolloin reagointi kevyisiin ärsykkeisiin heikkenee mutta vaarallisiin ja voimakkaisiin ärsykkeisiin reagoiminen säilyy. (Kranowitz 2003, 77- 78.) Tuntoaistin erottelevan järjestelmän avulla kykenemme erottelmaan tuntoaistiärsykkeen sijaintia, laatua ja voimakkuutta. Erotteleva järjestelmä kehittyy kasvun ja kehityksen myötä vähentäen puolustavan järjestelmän osuutta. (Kranowitz 2003, 77- 78.)

Syväpainetunto

Ihon tunteoreseptorit aistivat kevyen kosketuksen lisäksi ihoon kohdistuvaa painetta. Tällaisella ihoon kohdistuvalla laaja-alaisella syväpaineella on rauhoittava ja rentouttava vaikutus, kun vastaavasti kevyt kosketus voi tuntua ärsyttävältä. (Grandin 1992.) Syväpainetunto aktivoi erottelevan tuntoaistijärjestelmän reseptorit, kevyt kosketus puolestaan aktivoi puolustavan järjestelmän reseptoreja. (Kranowitz 2003, 262.) Syväpainetuntemusten tuottamista käytetään lapsilla rauhoittumiseen ja rentoutumiseen, jotta aistiärsykkeiden käsittely olisi mahdollista. Tämä edistää lapsen rauhallista ja järjestäytyneempää vuorovaikutusta ympäristön kanssa. Vandenberg (2001) tuo tutkimuksessaan esille, että syväpainetunto saattaa aktivoida välittäjäaineiden, kuten serotoniinin tuotantoa, joka vaikuttaa rauhoittavasti. Toimintaterapeuttien käytössä on monia keinoja, joilla syväpainetuntemuksia voidaan tarjota. Syväpainetuntemuksia tuottavat tuotteet ovat yksi keino. (Ayres & Robbins 2005, 177 – 178.)

3.2 Proprioseptiivinen aisti

Lihaksissa, nivelissä ja jänteissä sijaitsevat proprioseptiiviset reseptorit välittävät tietoa kehon liikkeistä ja asennoista reagoimalla liikkeeseen ja painovoimaan. Tämän asento- ja liikeaistijärjestelmän tehtävänä on auttaa kehon liikkeiden hallinnassa, tarkoituksen mukaisten liikkeiden suorittamisessa sekä kehon ja pään asentojen aistimisessa. Istuessamme, olemme tietoisia kehon asennosta sekä aistimme raajojen ja pään asennon. Proprioseptiikan avulla kehittyy kehonhahmotus, motoriiikan hallinta sekä motorinen ohjailu. (Kranowitz 2003, 133 - 134.)

Proprioseptiivinen aisti on yhteydessä tuntoaistijärjestelmään sekä tasapaino- ja liikeaistijärjestelmään. Somatosensorinen hahmottaminen on tunto- ja proprioseptiivisen aistijärjestelmän yhteistyötä, jossa aistitaan samanaikaisesti kosketusta ja asentoa. Somatosensorisen hahmottamisen avulla voidaan arvioida esineiden painoa tai otteiden ja liikkeiden voimakkuutta. Tasapaino- ja liikeaistin sekä proprioseptiivisen aistin yhteistyötä tarvitaan samanaikaista pään ja kehon asentojen aistimista, esimerkiksi palloa heittäessä. (Mts. 131 – 139.)

3.3 Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmä

Vestibulaarinen aistijärjestelmä eli tasapaino- ja liikeaisti välittää tietoa päänliikkeistä, painovoimasta ja tasapainosta. Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmä aktivoi pään liikkeiden mukaisesti sisäkorvassa sijaitsevia painovoimareseptoreita, jotka reagoivat painovoimaan. Painovoima vaikuttaa meihin aina, joten painovoimareseptorit välittävät aistitietoa jatkuvasti. Kaarikäytävissä sijaitsevat reseptorit puolestaan reagoivat pään liikkeiden nopeuteen ja suuntaan. Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmä välittää tietoa liikkeestä ja liikkeen suunnasta sekä asennon suhteesta painovoimaan. Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmä toimii vuorovaikutuksessa muiden aistijärjestelmien kanssa vaikuttaen näin asennon hallintaan ja tasapainoon sekä liikkeiden tuottamiseen. Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmän selkäyttimeen lähettämät ärsykkeet aktivoivat yhteistyössä muiden aistijärjestelmien kanssa lihasten toimintaa. Tällä tavoin aistijärjestelmä auttaa ylläpitämään lihasjänteyttä pystyäksemme työskentelemään painovoimaa vastaan ja ylläpitääksemme pystyasennon. (Ayres 2008, 78 – 79, 112 – 113.)

Silmien ja niskan lihasten merkitys tasapaino- ja liikeaistijärjestelmälle on suuri, koska niskan lihakset välittävät aistitietoa pään asennosta. Tasapaino- ja liikeaistimusten avulla tiedostetaan pään asento mutta näköaistin avulla voidaan suhteuttaa tämä tieto ympäristöön. Kun silmät kertovat kohteen liikkuvan, tasapaino- ja liikeaistijärjestelmä antaa tietoa siitä, liikkuuko kehomme vai nähty kohde. Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmä mukauttaa silmän ja niskan lihasten toimintaa pään

ja kehon liikkeisiin, jolloin muun muassa näkökenttä pysyy vakaana ja katseen kohdistaminen on mahdollista kehon liikkeestä huolimatta. (Ayres 2008, 114 - 115.)

Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmällä on puolustava ja erotteleva järjestelmä. Puolustavan järjestelmän tehtävänä on reagoida niin tasapaino- ja liikeaistimuksiin, jotka välittävät tiedon äkillisestä asennon muutoksesta. Keho reagoi tähän muutokseen erilaisten refleksien avulla. Automaattiset refleksit ovat puolustavan järjestelmän suojaus ja selviytymiskeinoja. Esimerkiksi kaatuessa raajojen ojentaminen eteen on automaattinen refleksi. Erotteleva järjestelmä kertoo liikkeen suunnasta ja laadusta: onko kyseessä eteen – taakse suuntautunut eli lineaarinen liike vai pyörivä liike. (Kranowitz 2003, 106 – 107.)

4 AISTITIEDON KÄSITTELYN HÄIRIÖT

Sensorisen integraation häiriöissä aistitiedon käsittely on vaikeutunut, jolloin aivot eivät käsittele tai jäsennä aistien kautta saatavaa informaatiota. Tällöin kehosta ja ympäristöstä saatava tieto ei ole riittävää, jolloin kehon toimintakin on tehotonta. Häiriöt sensorisen integraation osa-alueilla vaikeuttavat oppimista, alentavat itseluottamusta ja arkipäivän tilanteista selviäminen on haasteellista. (Ayres 2008, 87.) Häiriön määrittely perustuu ongelmiin, jotka estävät lasta suoriutumasta niistä tehtävistä ja toiminnoista, joista hänen kuuluisi suoriutua ja joista hän haluaa suoriutua. Ongelmat näkyvät käyttäytymisessä ja oppimisessa. (Sensorisen integraation yhdistys ry. n.d.)

Aistitiedon säätelyn häiriöissä aistiärsyksiin vastaaminen on vaikeutunut, jolloin lapsen käyttäytyminen ja reagoiminen esimerkiksi kosketukseen on poikkeavaa. Aistitiedon säätelyn häiriöissä lapsi reagoi aistiärsyksiin aistihakuisesti tai yli-/aliherkästi. (Miller, Anzalone, Lane, Cermak & Osten 2007, 136 – 137.)

Yliherkästi aisteihin reagoiva lapsi voi reagoida kosketukseen voimakkaasti ja tunnepitoisesti. Näillä lapsilla voikin olla vaikeuksia uusissa tilanteissa ja siirtymissä, tunteiden osalta reagoiminen voi olla ärtynyttä, ailahtelevaa ja sosiaaliset taidot voivat olla heikot. (Mts. 136 – 137.)

Aliherkästi reagoivat lapset eivät reagoi ympäriltä tuleviin aistiärsyksiin, mikä voi ilmetä apaattisuutena, uneliaisuutena, sisäisen palon puutteena. Lapsen on vaikea osallistua toimintaan, mutta hänellä voi olla myös vaikeuksia kivun ja ääriämpötilojen erottelussa. Aliherkästi aistiärsyksiin reagoivilla lapsilla voi olla ongelmia tunto- ja proprioseptiivisissä aisteissa, mitkä vaikeuttavat kehonkuvan muodostumista ja tuntoerottelun heikkoutta. (Mts. 137.)

Aistihakuinen lapsi hakeutuu sellaiseen toimintaan, joka tarjoaa hänelle mahdollisimman paljon aistimuksia. Lapsi tuntuu olevan jatkuvasti liikkeessä, törmäilee esineisiin ja ihmisiin. Aistimushakuisilla lapsilla on vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa sekä turvallisessa käyttäytymisessä, he voivat myös olla vaativia ja huomionhakuisia. Jos lapsi ei kykene täyttämään aistiärsykkeiden tarvettaan, voi hän käyttäytyä ärtyneesti. Aistihakuisilla lapsilla oppiminen voi vaikeutua keskittymisen ja tarkkaavaisuuden ylläpitämisen hankaluuksien takia. (Mts. 137.; Sensorisen Integraation Terapian Yhdistys ry. n.d.)

Aistiärsykkeiden erottelun vaikeudet voivat ilmetä lapsella vaikeutena tunnistaa ja kertoa, missä ärsyke tuntuu sekä vaikeutena erotella aistiärsykeitä toisistaan. Yleensä aistien erotteluongelmia esiintyy kuulon, näön ja tuntoaistin alueella vaikeuttaen lapsen puhumaan ja lukemaan oppimista. Nämä vaikeudet heikentävät myös kehonhahmotuksen kehittymistä, jolloin motoriikassa, motorisessa ohjailussa ja asennonhallinnassa esiintyy vaikeuksia. Aistiärsykkeiden erottelun pulmissa lapsi ei kykene jättämään tilanteen ja toiminnan kannalta epäolennaisia ärsykeitä huomioimatta, jolloin lapsen on vaikea keskittyä ja hallita käyttäytymistään. Uudet tilanteet sekä siirtymiset voivat olla ongelmallisia. (Mts. 138; Sensorisen Integraation Terapian Yhdistys ry. n.d.)

Aisteihin perustuva motoriikan häiriö voi ilmetä asennon hallinnan vaikeutena tai dyspraksiana eli liikkeiden hallinnan vaikeutena. Asennonhallinta on proprioseptiikan, tasapaino- ja liikeaistin sekä näköaistin yhteistoimintaa, joka mahdollistaa kehon liikkeet tukevassa, hallitussa asennossa. Asennonhallinnan vaikeudet voivat näkyä vaikeutena oikean työskentelyasennon löytämisessä, istuma-asento tai seisominen on ryhdytöntä ja painovoimaa vastaan työskentely on haastavaa.

Dyspraktisen lapsen on vaikea suunnitella ja koordinoida koko kehon, raajojen tai suun liikkeitä sekä tuottaa sujuvia liikesarjoja. Dyspraktisten lasten on myös vaikea hahmottaa kehon ja tilan suhdetta, jolloin etäisyyksien arvioiminen vaikeutuu. Uusien motoristen taitojen oppiminen on vaikeaa ja jo opittujen taitojen siirtäminen toiminnasta toiseen on alentunut. (Mts. 138.; Sensorisen Integraation Terapian Yhdistys ry. n.d.)

4.1 Tuntoaistijärjestelmän häiriö

Kun keskushermosto käsittelee tuntoaistiärsyksiä puutteellisesti, puhutaan tuntoaistijärjestelmän häiriöstä. Häiriö voi ilmetä yliherkkänä reagoitina, heikkona reagoitina, heikkona tunnon erottelukykynä tai tuntoaistin hahmottamisen vaikeutena. Tuntoaistimukseen yliherkästi reagoiva lapsi voi hyötyä syväpaineaistimuksista, jolloin paineen tunnetta tuottava kosketus tuntuu miellyttävältä ja vähentää herkkyyttä kevyen kosketuksen aiheuttamille ärsyttävillä tai epämiellyttävillä tuntoaistimuksille. (Kranowitz 2003, 81.)

4.2 Proprioseptisen aistijärjestelmän häiriö

Proprioseptiikan häiriö on usein yhteydessä tuntoaistijärjestelmän ja/tai tasapaino- ja liikeaistijärjestelmän häiriöön. Häiriö ilmenee ongelmina aistia pään ja kehon asentoja ja liikkeitä, jolloin myös kehonhahmotus on heikkoa. Motorinen ohjailu on vaikeaa, samoin esineiden käsittely. Liikesarjojen suorittaminen esimerkiksi pukeutuessa on vaikeaa, koska lapsi ei hallitse eikä kykene ohjaamaan karkea- ja hienomotorisia liikkeitä. (Kramowitz 2003, 131 – 139.)

4.3 Tasapaino- ja liikeaistijärjestelmän häiriöt

Häiriö tasapaino- ja liikeaistijärjestelmässä tarkoittaa sitä, että aivot käsittelevät tasapaino- ja liikeaistimuksia tehottomasti. Reagoiminen näihin aistimuksiin voi olla yliherkkää tai heikkoa. Tällöin asentoreaktioiden hallinta on heikkoa, liikkuminen on kömpelöä ja tasapaino horjuu helposti. Katseen kiinnittäminen liikkuviin esineisiin voi olla vaikeaa tai vastaavasti oman kehon liikkussa on vaikea kiinnittää katsetta paikalla olevaan kohteeseen. Tasapaino- ja liikeaistimuksille yliherkkä lapsi voi olla kykenemätön sietämään liikettä. Yliherkkyys voi myös ilmetä epävarmuutena pään ja kehon asennon muutoksiin, jolloin lapsi pelkää liikkumista kaatumisen pelon takia. Heikko reagointi tasapaino- ja liikeaistimuksiin ilmenee liikehakuisuutena, jolloin lapsi on jatkuvassa liikkeessä. (Kranowitz 2003, 110 – 113.)

5 SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVAT TUOTTEET

Syväntuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttö perustuu syväpainen tunnon kautta saatavaan aistitietoon. Tuntoaistimuksille yliherkkä lapsi hyötyy syväpaine kosketuksen rauhoittavasta vaikutuksesta, jolloin tuntoaistin kautta tulevat liialliset ärsykkeet vähenevät. Lapsi, joka on motorisesti levoton, voi hyötyä painoa tuottavasta tuntemuksesta, jolloin hän kykenee keskittymään esimerkiksi oppitunnin ajan. Lapsi, jolla on dyspraksia, voi hyötyä painoa tuottavasta tuntemuksesta esimerkiksi kirjoittamisen yhteydessä, jolloin asento- ja liiketuntoaisti välittää paremmin tietoa käden asennosta. (Kranowitz 2003; Nackley 2001; Haastatteluaineisto 2011.)

Olson & Moulton (2004) ovat tutkineet, toimintaterapeuttien kokemuksia painoliivin käytöstä lapsilla, joilla on erilaisia kehityshäiriöitä. Tulosten perusteella toimintaterapeutit käyttivät painoliiviä eniten esikoulu- ja kouluikäisillä lapsilla, yleisimmin diagnosoituna oli autismi tai ADHD. Muita painoliivin käyttäjäryhmiä tutki-

muksen mukaan olivat sensorisen integraation häiriöt, kehitysviive, CP-vamma. Tutkimuksen mukaan painoliivin käyttäminen ei ole ainoastaan diagnoosiin perustuvaa vaan ongelmiin ja ongelmakäyttäytymiseen pohjautuvaa. Samansuuntaisia päätelmiä sai opinnäytetyönsä perusteella Kiskola (2008), joka selvitti painoliivin käyttöä lasten toimintaterapiassa. Myös keräämäni haastatteluaineiston ja Honkalampikeskuksen toimintaterapeuttien kertoman perusteella syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilua määrittävät lapsen pulmat.

Syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita käytetään aktiivisen toiminnan yhteydessä joko toimintaterapiassa, koulussa tai päiväkodissa. Tuotteita voidaan käyttää liike- tai tuntoaistihakuisilla lapsilla ja niillä voidaan lisätä lapsen keho-tietoisuutta. Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytön tulee tapahtua lapsen ehdoilla eikä niitä pidä käyttää, jos lapsi ei koe sitä miellyttäväksi. (Haastatteluaineisto 2011.) Beauchamp (2010) painottaa painopeiton ja painoliivin osalta, että ne ovat terapiavälineitä ja niitä tulee käyttää valvottuna annettujen ohjeiden mukaisesti. Toimintaterapeutin tai muun asiaan perehtyneen ammattilaisen tulee ensin yksilöllisesti arvioida tuotteen käyttötarkoitus ja tuotteen sopivuus lapselle.

Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden on todettu rauhoittavan ja vähentävän levottomuutta, jolloin lapsen on helpompi kohdistaa tarkkaavaisuutensa tehtävään, keskittyä tai istua paikallaan. Lasten on myös helpompi tulla kontaktiin tuotteita käytettäessä ja seurata annettuja ohjeita. Syvätuntoaistimuksia tuottavalla painoliivillä voi olla vaikutusta myös tasapainon ja kehon hallinnan säätelyssä. (Olson & Moulton 2004; Haastatteluaineisto 2011.)

Painoliivi (weighted vest)

Painoliivi on painotaskuilla varustettu, päälle puettava liivi. Painoliivin paino on useissa tutkimuksissa määritelty 5 – 10 % lapsen painosta. (VandenBerg 2001; Olson & Moulton 2004; Fertel-Daily, Bedell & Hinojosa 2001.) Yhdysvalloissa painoliivin painomäärät perustuvat American Pediatric Associationin suositukseen, jossa lapsen koulurepun turvallinen paino on 10 % lapsen painosta (Beauchamp

2010.) Painoliiviä käytetään rauhoittumisen ja jäsentymisen tueksi esimerkiksi lapsilla, joilla on vaikeuksia keskittyä, pitää yllä tarkkaavaisuutta tai ovat ylivillkaita. (Vandenbeg 2001; Fertel-Daly, ym. 2001; Calming weight n.d.) Painoliivin käytössä aktiivisten, motoristen harjoitteiden yhteydessä tulee huomioida lapsen erityistarpeet kuten matala lihasjänteys. Tällöin tulee välttää niveliin kohdistuvaa voimakasta kuormitusta ja vetoa, jotta nivelsiteet eivät venyisi liikaa. (Haastatteluaineisto 2011; Art - Henki 2009.)

Sylipaino (Weighted lap pad) ja Painokissa

Sylipaino ja hartioille sijoitettava painokissa tuottavat syväpainetuntemuksia, joita käytetään rauhoittumiseen ja jäsentymiseen. Tuotteita voidaan käyttää lapsilla, joilla on vaikeuksia paikallaan istumisessa levottomuuden takia. Tuotteita voidaan käyttää myös lapsilla, joilla on aistitiedon käsittelyn häiriöitä. Peittomainen kaksi kiloa painava sylipaino asetetaan lapsen syliin. Hartioille asetettava painokissa on painoltaan 1,3kg. (Art-Henki 2009; Skillbuilders 2011; Calming weight n.d.)

Painopeitto (weighted blanket)

Painopeittoa käytetään rauhoittumiseen ja nukahtamisen/nukkumisen helpottamiseen. Painopeiton paino on 5 – 10 % lapsen painosta lisättynä puoli kiloa, koska osa painosta on päälle asetettuna peiton reunoilla, eikä lapsen päällä. Painopeiton paino jakaantuu tasaisesti lapsen keholle tuottaen syväpainetuntemuksia. (Art-Henki 2009.) Levottomuuden vähentäminen on yksi painopeiton käyttötarkoituksista. (Beuchamp 2010.) Painopeittoa lainataan kotiin kokeiluun mutta sitä käytetään myös terapiassa rauhoittumisen ja rentoutumisen välineenä. (Haastatteluaineisto 2011.)

Painohanska (weighted therapeutic glove) ja rannepaino (weighted bracelet)

Painohanska on käteen puettava hanska, jossa on tasku kämmenselän puolella, johon paino lisätään. Paino voi lastenkokoisissa painohanskoissa olla joko 25 g tai 45 g, joita voi tarpeen mukaan muuttaa. (Art-Henki 2009.) Painohanskoja käytetään lapsilla, joilla on pulmia käsien proprioseptiikassa ja tuntoaistissa. Painohanskoja käytetään terapiassa ja niitä annetaan henkilökohtaiseen käyttöön käytettäväksi koulussa, kotona tai päiväkodissa. Painohanskaa käytetään sekä hienomotorisissa tehtävissä että peleissä ja leikeissä. Hanskojen käytössä olisi hyvä huomioida kehon symmetrisyys, jolloin hanskoja tulisi pitää molemmissa käsissä. (Haastatteluaineisto 2011.)

Rannepaino on ranteeseen puettava ranneke, jota käytetään tarkkuutta vaativissa toiminnoissa, kuten kynätyöskentelyssä. Rannepaino lisää proprioseptiivista aistitietoa ja sitä tulisi pitää symmetrisyyden säilymiseksi molemmissa ranteissa. (Art-Henki 2009; Haastatteluaineisto 2011.)

6 SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVIIN TUOTTEISIIN LIITTYVÄT TUTKIMUKSET

Kirjallisuuskatsauksen tuloksena löytyi tutkimuksia, jotka liittyivät painoliivin käyttöön tai syväpaine kosketuksen vaikutukseen. Graham (2006) esittää tutkimuksessaan, että autistiset henkilöt hyötyvät syväpaine kosketuksen rauhoittavasta vaikutuksesta, mikä näkyy levottomuuden vähentymisenä. Fertel-Daly, Bedell & Hinojosa (2001) tutkivat painoliivin vaikutuksia lapsilla, joilla oli laaja-alainen kehityksen häiriö. Tutkimuksessa tutkittiin painoliivin vaikutusta keskittymisen lisääntymiseen hienomotorisia tehtäviä tehtäessä ja itsestimuloivan käyttäytymisen vähentymiseen. Tutkimuksen johtopäätösten mukaan jokaisella tutkimukseen osallistuneella lapsella keskittyminen lisääntyi ja itsestimuloiva käyttäytyminen

vähentyi. Kortesoja, Laitinen & Minkkinen (2011) tutkivat opinnäytetyössään painoliivin vaikutuksia motorisesti levottomilla lapsilla. Tämän tutkimuksen mukaan painoliivin hyöty on yksilöllinen.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksena löytyi myös kolme painoliiveihin liittyvää kirjallisuuskatsausta. Ne nostavat esille sen, että aiheesta tarvitaan lisää tutkimuksia, koska olemassa olevien tutkimusten perusteella painoliivin käyttöä ei voida pitää näyttöön perustuvana. Yleisimpinä ongelmina on, että tutkimusotokset ovat pieniä, tulokset eivät ole yleistettävissä ja tutkimusasetelmien puutteellisuudet. (Mackenzie 2010; Stephenson & Carter 2008; Straw 2004.) Beauchampin (2010) tekemässä kirjallisuuskatsauksessa tuodaan esille painopeiton ja painoliivin turvallisuutta koskevia tekijöitä tuoden samalla esille, ettei tuotteiden käyttämisestä ole riittävästi tutkimustietoa.

Vaikka syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita koskeva tutkimusnäyttö on heikkoa, ovat nämä tuotteet kuitenkin paljon käytettyjä tuotteita toimintaterapiassa. Olson & Moulton (2004) keräsivät tutkimuksessaan toimintaterapeuttien kokemuksia painoliivin käytöstä esikoulu ja kouluikäisillä lapsilla. Tutkimuksessa mainitaan, että toimintaterapeuteilla ei ole erityisiä käyttöä ohjaavia käyttöperiaatteita painoliivin käyttöön, vaikka painoliiviä on valmistettu Yhdysvalloissa jo yli 15 vuoden ajan. Tutkimus osoittaaakin, että painoliiviin käyttötapa on samanlainen riippumatta lapsen diagnoosista tai vaikeudesta.

Painoliivejä koskevissa tutkimuksissa nousee esille hyvin erilaisia käyttöaikoja. Fertel-Daly ym. (2001) tutkimuksessa kahden tunnin käyttöaika tuotti muutoksia keskittymiseen, kun taas Vanderbergin (2001) tutkimuksessa painoliiviä käytettiin 15 minuutin ajan kerrallaan. Olson & Moulton (2004) toivat tutkimuksessaan esille toimintaterapeuttien käyttävän painoliiviä 30 minuutin ajan. Haastatteluaineiston (2011) perusteella syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita käytetään toiminnan ajan.

7 TOIMINTATERAPEUTTIEN KOKEMUKSIA SYVÄTUNTOAISTIMUKSIA TUOTTAVISTA TUOTTEISTA JA KÄYTTÖPERIAATTEISTA

Haastattelemani kolme toimintaterapeuttia ovat sensorisen integraation koulutuksen käyneitä ja heillä kaikilla on lähes 20 vuotta kokemusta toimintaterapeutin työstä. Kaikki haastateltavat työskentelevät lasten parissa ja asiakaskunta on hyvin moninainen.

Kokemus syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista

Kaikki haastateltavat käyttivät työssään syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita muun muassa painoliiviä, painohanskoja, painopeittoa, sylipainoa, painokissaa tai -käärmettä, rannepainoa. Jokainen käytti tuotteita terapiassa, osa tuotteista oli henkilökohtaisessa käytössä esimerkiksi koulussa tai päiväkodissa. Painohanskat olivat eniten henkilökohtaiseen käyttöön annettuja tuotteita. Yksi haastateltavista kertoi lainaavansa painopeittoa ja sylipainoa kotiin kokeiluun. Painoliivien osalta kaksi toimintaterapeuttia kertoi käyttävänsä niitä terapiassa vain vähän, koska heidän kokemuksensa mukaan painoliivin paino ei asetu oikeaan kohtaan. Yksi toimintaterapeutti kertoi, että sylipainoa tai hartiapainoa käyttämällä paino ohjautuu paremmin haluttuun kohtaan ja lähelle vartaloa.

Haastatteluissa toimintaterapeutit toivat esille käyttäjäryhmiä, joiden kanssa he käyttivät syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita. Käyttäjiä olivat muun muassa autistiset lapset, aistihakuiset (tunto- ja liikehakuisuus) ja ylivilkkaat lapset, cp-vammaiset ja hemiplegia lapset. Tuotteita käytettiin myös lapsilla, joilla on dyspraksia, matala lihasjänteys tai aistisäätelyhäiriöitä.

Haastateltavat toivat esille, että tuotteiden käyttö perustuu yksilöllähtöisyyteen eli lapsen käyttäytymisessä esille tulleet seikat määrittivät tuotteen käyttöä. Jokainen haastateltavista korosti, että syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttö tulee olla lapsilähtöistä eikä tuotetta koskaan pidä käyttää väkisin. Tuotteiden

käyttäminen vaatii lapselta sekä toimintaterapeutilta kommunikointikykyä ja vuorovaikutustaitoja.

Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeiluprosessi sekä seuranta- ja palautekäytännöt

Haastatteluun osallistuneiden toimintaterapeuttien mukaan syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttö perustuu kokeiluun ja lapsen reaktioiden seuraamiseen. Kokeilu tapahtuu toimintaterapiassa, minkä jälkeen ne ovat kokeilussa myös koulussa tai päiväkodissa. Yksi toimintaterapeutti antaa tuotteen kokeiluun pari- tai viikoksi, yksi noin kuukauden ajaksi. Jokainen haastateltavista ohjaa lapsen lähihenkilöä suullisesti tuotteen käytöstä. Kaikki haastateltavat kertovat, että myös seurantatieto saadaan suullisesti, joka perustuu lapsen reaktioiden seuraamiseen. Mitään lomaketta seurantaan ei ole mutta yksi haastateltavista on sitä mieltä, että seurantalomake olisi hyvä olla käytössä, koska se saattaisi ohjata lähihenkilöä tuotteen käytössä. Erillistä palautekäytäntöä ei kenelläkään haastateltavalla ollut tuotteiden kokeilun suhteen.

Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutukset ja hyödyt

Painopeitto rauhoittaa lasta ja auttaa rentoutumaan ja sopii levottomille ja aistisäätelyn ongelmia omaavalle lapselle. Sylipaino puolestaan sopii dyspraktiselle lapselle tai lapselle, jolla on matala lihasjänteys. Syli- ja hartiapaino sekä painoliivi lisäävät kehon olemassa olon tuntua. Syväpainetunto auttaa jäsentämään aistitietoa, jolloin aistisäätelyn häiriöissä lapsen sietokyky paranee. Autistilla lapsilla kontaktiin tuleminen on helpompaa.

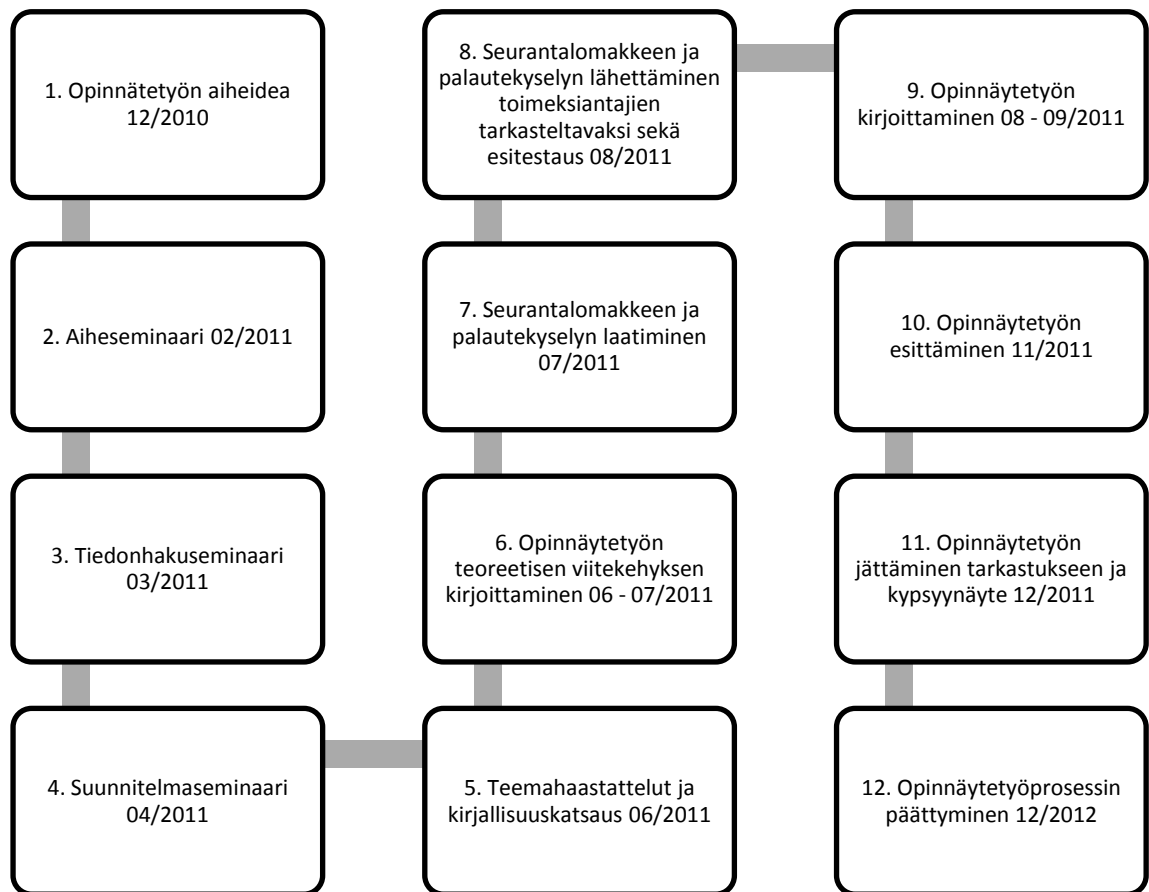
Painohanskat parantavat käden käyttöä, mikä on nopeasti huomattavissa. Painohanskat lisäävät tietoisuutta käsistä, jolloin otteet napakoituvat. Painohanskat myös tasaavat tunnisteluleikkien kuormituksen aiheuttamia tuntoaistireaktioita. Yhtenäistä linjaa ei haastateltavilla ole syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytöstä, vaan käyttö perustuu kokemukseen ja omaan harkintaan. Yksi haastatelt-

tavista kertoo syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita koskevan tiedon olevan pirstaleista ja tutkimustieto on vähäistä, jota on itse osattava soveltaa.

Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttöperiaatteet

Kaikki haastateltavat toivat esille, että lapsi osaa sanoa, kun haluaa lopettaa tuotteen käytön. Yksi haastateltavista käyttää tuotetta 20 minuutin ajan, jottei tottumisista painon tunteeseen tapahdu, kaksi haastateltavaa kertoo käyttöajan olevan yksilöllinen. Tuotteen käyttö ajoittuu usein toiminnan ajaksi tapahtuvaksi. Yksi haastateltava kertoo painoliivin käytössä painojen olevan 5 – 10 % lapsen painosta, aloittaen kevyemmästä ja painoa lisätään tarpeen mukaan. Painokissan ja sylimainon osalta ei ole mahdollista muuttaa painoja.

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

KUVIO 1. Opinnäytetyöprosessin eteneminen

Honkalampi-keskuksen toimintaterapeutit esittivät aihe-ehdotuksen joulukuussa 2010, minkä jälkeen ryhdyttiin miettimään työn rakennetta ja sisältöä. (kuvio 1) Honkalampi-keskuksen toimintaterapeutit kertoivat omat toiveensa ja näkemyksensä siitä, millaista tietoa he seurantalomakkeelta ja palautekyselyltä haluavat. Näiden pohjalta muodostui aihe-ehdotus esitettäväksi aiheseminaarissa helmikuussa 2011.

Aiheseminaarin jälkeen aloitettiin alustava tiedonhaku, minkä tavoitteena oli jäsentää opinnäytetyön aihetta sekä kartoittaa millaista tietoa on jo olemassa. Jo tässä vaiheessa oli selvää, että painoliiveihin liittyvää tietoa on saatavilla kohtuullisesti mutta muiden syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden osalta tietopohja oli

olematon. Tiedonhaku laajennettiin myös opinnäytetyömenetelmiin, jotta oikeanlainen menetelmä opinnäytetyön toteuttamiseksi muotoutuisi. Maaliskuussa 2011 järjestetty tiedonhakuseminaarissa hahmottuivat tiedonhaussa käytettävät hakulausekkeet. Alustavan tiedonhaun perusteella laadittiin opinnäytetyösuunnitelma, mikä esitettiin suunnitelmaseminaarissa huhtikuussa 2011. Suunnitelmaseminaarin yhteydessä tehtiin valinta opinnäytetyössä käytettävistä menetelmistä ja jäsennettiin opinnäytetyön tarkoitus ja johdonmukainen rakenne.

Opinnäytetyön tekemisen seuraava vaihe oli kesäkuussa 2011, jolloin laadittiin teemahaastattelurunko ja kirjallinen suostumus haastattelusta. Kesäkuussa pyydettiin myös haastateltavilta suostumusta haastatteluun ja sovittiin heidän kanssaan haastatteluajat. Pian haastattelujen jälkeen laadittiin tiivistetty yhteenveto teemahaastatteluaineistosta ja aloitettiin kirjallisuuskatsaukseen keskittyminen. Teoreettinen viitekehys valmistui kesä-heinäkuun aikana.

Seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatiminen aloitettiin opinnäytetyöaineiston ja teoreettisen viitekehysten perusteella heinäkuussa 2011. Tämän jälkeen seurantalomake ja palautekysely lähetettiin toimeksiantajalle tarkasteltavaksi. Toimeksiantajan kanssa pidetyssä tapaamisessa pohdittiin palautekyselyn rakennetta ja muuttujia. Tapaamisen perusteella tehtiin tarvittavia muutoksia ja tuotokset liitettiin Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän lomakepohjalle. Tämän jälkeen seurantalomake ja palautekysely lähetettiin opiskelijaryhmälle esitettäväksi.

Opinnäytetyö saatettiin rakenteen ja puuttuvien osuuksien osalta esityskuntoon marraskuun loppuun 2011 ja valmis työ jätettiin arvioitavaksi joulukuussa 2011. Ennen opinnäytetyöprosessin päättymistä osallistuttiin joulukuun kypsyysnäytteeseen.

9 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia seurantalomake syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilujakson ajalle sekä palautekysely palautteen keräämiseksi tuotteiden käyttökokemuksista. Seurantalomake ja palautekysely on tarkoitettu asiakkaan lähihenkilön, kuten avustajan tai vanhemman täytettäväksi, koska he valvovat syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen käyttöä annettujen ohjeiden mukaisesti sekä tekevät havaintoja käytön aikana.

Seurantalomakkeen tavoitteena on saada tietoa siitä, onko syvätuntoaistimuksia tuottavaa tuotetta käytetty, missä tilanteissa sitä on käytetty ja kuinka pitkä aika kerrallaan. Palautekyselyn tavoitteena on kerätä tietoa siitä, millaisia kokemuksia ja havaintoja syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista havaittiin kokeilujakson ajalta. Näiden tietojen perusteella toimintaterapeutti voi ohjata syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen prosessia eteenpäin tekemällä suosituksen tuotteen hankkimiselle.

Suosituksen tekemisessä toimintaterapeutit noudattavat Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymään kuuluvan apuvälineyksikön laatimaa apuvälineiden saatavuusperustetta. Saatavuusperusteissa apuvälineen myöntämisen perusteena on lääkärin toteama vamma, sairaus tai kehitysviivästymä, mikä on kirjattu asiakkaan asiakirjoihin. Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden osalta painoliivi ja painohanska on määritelty painomanseteiksi, joiden hankkimiseen voidaan myöntää maksusitoumus. (Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä 2007.)

Opinnäytetyön tavoitteet ovat:

1. Laatia seurantalomake ja palautekysely, joilla saadaan tietoa kaikista Honkalampi-keskuksen toimintaterapiasta kokeilujaksolle annetuista syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista.
2. Yhtenäistää toiseen opintojaksoon kuuluvan tehtävän ohella (ohjeistukset) syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilua, seurantaa ja palaut-

teen saamista koskevia käytänteitä Honkalampi-keskuksen toimintaterapiassa.

Opinnäytetyökysymykset

Opinnäytetyöllä haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaista tietoa seurantalomakkeella on tarkoituksenmukaista kerätä?
2. Millaista tietoa palautekyselyllä on tarkoituksenmukaista kerätä?

Opinnäytetyökysymyksiä lähestyttiin hakemalla vastauksia kirjallisuuskatsauksen ja teemahaastatteluin kerättyjen asiantuntijalausuntojen avulla. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli saada tutkimustietoa syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista. Teemahaastattelujen tavoitteena oli saada tietoa siitä, millaisia kokemuksia ja käytäntöjä toimintaterapeuteilla on syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista, ja onko heillä käytänteitä tuotteiden käytön seurantaan tai palautteen keräämiseen.

10 OPINNÄYTETYÖSSÄ KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka lopputuotoksena on toimeksiantajan käyttöön suunniteltu syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytön seurantalomake ja palautekysely. Toiminnallinen opinnäytetyö on käytännönläheinen, työelämälähtöinen työ, jossa yhdistyy oman ammattialan teorioiden käyttäminen sekä tiedon soveltaminen. Toiminnallisen opinnäytetyön lopputuloksena on sekä tuotos, että raportti. (Vilkkä & Airaksinen 2003.)

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön on mahdollista yhdistää tutkimuksellinen osuus, mikä voidaan toteuttaa selvityksen muodossa. Selvityksen tarkoituksena on antaa taustatietoa toteutettavaa tuotosta varten. Tutkimuksellinen selvitys on perusteltua, kun kohderyhmää ja sen tarpeita ei tunneta. Selvityksen tekeminen tulee kui-

tenkin tarkkaan harkita resurssien riittävyyden takia. (Vilka & Airaksinen 2003, 56 – 57.) Toiminnallisen osuuden tueksi ja toteuttamiseksi käytettiin tiedonhankinnan menetelminä pienimuotoista kirjallisuuskatsausta sekä teemahaastattelua kokemusperäisen tiedon keräämiseksi.

10.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on oman tutkimuksen aihepiiristä tehty jäsennelty ja informatiivinen katsaus siitä, mitä tutkimusta aiheesta on jo tehty. Sen avulla tutustutaan aiheeseen mutta toisaalta tuodaan esille myös ristiriitoja ja kritiikkiä. Kirjallisuuskatsauksessa esitellään esiin tulleiden tutkimusten pääteemat sekä niihin liittyvät ongelmat ja kritiikki. (Tawast 2011; Eskola & Viitanen 2002, 5.)

Kirjallisuuskatsauksia voi tehdä eri suuntauksilla, joista esimerkkeinä ovat muun muassa narratiivinen ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on systemaattista kirjallisuuskatsausta vapaamuotoisempi, tutkijan näkökulmaa esille tuova menetelmä. Tämän tyyppinen kuvaileva kirjallisuuskatsaus kokoaa tutkimustietoa tietyistä aihealueista, jolla pyritään selvittämään millaista tietoa kyseisestä aiheesta on jo olemassa. (Johansson, Axelin, Stolt & Äärin 2007, 4 – 5.) Narratiivinen kirjallisuuskatsaus voidaan tehdä yleiskatsauksena, jolla ei ole yhtä tiukkoja raameja tutkimusaineiston suhteen kuin systemaattisella kirjallisuuskatsauksella. Sen tarkoitus on tiivistää aihealueeseen kuuluvaa ajantasaista tutkimustietoa. (Salminen 2011, 7.)

Opinnäytetyössä on käytetty narratiivista yleiskatsausta, jossa aiemmin tehdyistä tutkimuksista on koottu yhteenveto. Yhteenvetoon valittiin niitä tutkimuksia, jotka olivat kokonaisuudessaan saatavilla. Kirjallisuuskatsauksen yhteenvetoa on käytetty opinnäytetyössä toiminnallisen osuuden toteuttamisen tukena. Tutkimusaineiston haku rajattiin vuosina 2000 – 2010 tehtyihin tutkimuksiin ja kirjallisuuskatsauksiin. Tutkimuksista rajattiin myös pois aikuisia tai urheilukäyttöön tarkoitettuja painoliivejä ja rannepainoja koskevat tutkimukset. Kirjallisuuskatsauksessa käytettiin seuraavia tietokantoja: Cinahl, Google Scholar, OTseeker sekä Cochraine.

Tiedonhaun suoritettiin käyttämällä seuraavia hakulausekkeitä tai niiden yhdistelmiä:

- deep pressure input
- deep pressure input AND occupational therapy
- weighted vest
- weighted vest AND occupational therapy
- weighted glove
- weighted glove AND fine-motor task OR occupational therapy
- weighted blanket AND children AND occupational therapy OR calming effect.
- weighted lap pad
- weighted lap pad AND occupational therapy.

10.2 Teemahaastattelut

Haastattelu on laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, joka mahdollistaa sen, että halutusta asiasta saadaan paljon tietoa. Teemahaastattelu on yksi haastattelun muodoista ja edustaa puolistrukturoitua haastattelumenetelmää. Haastattelua varten laaditaan valmiit teemat, joiden mukaan haastattelu etenee ja tarkentavia kysymyksiä tehdään tarpeen mukaan. Teemat muodostetaan viitekehysten ja tutkimuskysymysten mukaisesti, koska teemahaastattelun tavoitteena on saada vastauksia näihin kysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73 – 75.)

Haastattelun yksi etu on se, että haastateltaviksi on mahdollista valita sellaisia henkilöitä, joilla on kokemusta tai tietoa aiheesta. (Mts. 74.) Tavoitteena oli saada haastateltaviksi kolme sensorisen integraation koulutuksen käynnyttä toimintaterapeuttia, koska opinnäytetyön teoreettinen viitekehys perustuu sensorisen integraation teorialle. Kolme haastateltavaa koettiin riittäväksi määräksi teemahaastattelujen toteuttamiseen. Oletuksena oli, että kokeneilla sensorisen integraation koulutuksen käyneillä toimintaterapeuteilla on laaja ja pitkä kokemus syvätuntoaisti-

muksia tuottavien tuotteiden käyttämisestä, jolloin suppeampi haastatteluaineisto riittää toiminnallisen opinnäytetyön tiedonkeruuseen.

Tutkimusaineiston keräämistä varten on hyvä laatia kirjallinen informaatio saatekirjeeseen, minkä perusteella haastateltava päättää tutkimukseen osallistumisestaan. Tutkimusta koskevassa informaatiossa tuodaan esille tutkimusaineiston käyttötarkoitus sekä tietojen käsittelyn luottamuksellisuudesta. Tutkimuksissa, jotka eivät ole arkaluontoisia aiheiltaan tai ne ovat julkisia, riittää suullisesti annettu informaatio. Kirjallinen suostumus pyydetään, jos haastatteluista saatua aineistoa ei anonymisoida. (Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja 2009.)

Haastateltavilta pyydettiin ensin puhelimitse suostumus haastatteluun osallistumisesta ja sovittiin varsinainen haastattelu-aika. Haastatelluille lähetettiin myös paluukuorella varustetun kirjallinen suostumuslomake, jossa kerrottiin lyhyesti opinnäytetyön taustoista, haastatteluaineiston käyttötarkoituksesta, tietojen käsittelyn luottamuksellisuudesta sekä yhteystiedot. (liite 1) Vaikka suullinen lupa haastatteluun suostumisesta olisi ollut riittävä, koska opinnäytetyön aihe ei ole arkaluontoinen, päätettiin silti pyytää vielä kirjallinen suostumus allekirjoitukseksi.

Teemat haastatteluja varten muodostettiin haastattelurunko opinnäytetyökysymysten sekä teoreettisen viitekehyksen pohjalta (liite 2). Teemahaastattelut nähtiin tarpeelliseksi tiedonhakukeinoksi, koska syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita koskeva tutkimustieto on vähäistä ja toisaalta tieto on pirstaleista. Myös syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita koskevat selkeät ja yhtenäiset käytännöt olivat vaikeasti löydettävissä. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteuttamiseksi opinnäytetyössä tarvittiin tutkimustiedon rinnalle teemahaastattelujen kautta saatavaa kokemuspohjaista tietoa.

Teemahaastatteluille asetetun tavoitteen mukaisesti teemahaastatteluihin osallistui kolme sensorisen integraation koulutuksen käynnyttä toimintaterapeuttia ja haastattelut toteutettiin puhelinhaastatteluna kesän 2011 alussa. Haastattelujen

kesto oli noin 40 minuuttia. Haastattelujen aikana laadittiin muistiinpanot, joiden perusteella tehtiin tiivistetty yhteenveto käytettäväksi opinnäytetyön aineistona.

Teemahaastatteluista saatu aineisto tuki pääosin tutkimus- ja teoretiedosta esille tullutta tietoa. Poikkeuksen haastatteluaineiston ja teoreettisen osuuden välille toi se, että haastatteluissa tuli esille esimerkiksi painohanskoihin liittyvää kokemusellista tietoa, jota ei tiedonhaun perusteella löytynyt. Haastatteluista esille tulleet toimintaterapeuttien käytännön kokemukset tarkensivat ja selvensivät tutkimuksesta ja teoriasta saatua tietoa mutta haastattelut myös antoivat uusia vastauksia. Tästä syystä haastatteluaineistosta on koottu tiivistetty yhteenveto (luku 7), mikä koettiin riittäväksi aineiston käsittelyn menetelmäksi. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite eivät olleet kerätä laadullista, kokemusperäistä aineistoa tarkkaa analysointia varten, vaan löytää vastauksia siihen, millaista tietoa on tarkoituksenmukaista kerätä seurantalomakkeella ja palautekyselyllä. Teoreettisessa viitekehyksessä on käytetty haastatteluista kerättyä aineistoa muun tutkimus- ja teoretiedon ohella (luvut 5 ja 6).

11 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS

Seurantalomakkeen (liite 3) tavoitteena on kerätä seurantatietoa kokeilujakson ajalta arkitilanteisiin liittyen. Seurantalomakkeen avulla voidaan tarkastella syvä-tuntoaistimuksia tuottavan tuotteen käytön tiheyttä kokeilujakson ajalla ja tyypillisiä käyttötilanteita arjessa. Palautekyselyn (liite 4) tavoitteena on puolestaan kerätä kokeilujakson päätyttyä tietoa siitä, millaisia vaikutuksia syvä-tuntoaistimuksia tuottavalla tuotteella oli lapsen käyttäytymiseen, reaktioihin ja arjen toimintoihin.

Koska opinnäytetyö on laadittu toimeksiantona Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymään kuuluvalle Honkalampi-keskukselle, on seurantalomake ja palautekysely tehty ulkoasullisesti vastaamaan kuntayhtymän lomak-

keita. Tästä syystä seurantalomake ja palautekysely eivät alkuperäisessä muodossaan ole käytettävissä muissa yhteyksissä, minkä vuoksi opinnäytetyön liitteisiin 4 ja 5 lisättiin tulosteiden käyttöä rajoittava vesileima.

11.1 Seurantalomakkeen laatiminen

Tutkimusten ja teemahaastattelujen perusteella syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytössä merkittäväksi tekijöiksi muodostui käytetty tuote, käyttöaika, käyttötilanne sekä tuotteen vaikutukset lapsen toimintaan ja käyttäytymiseen. (Haastatteluaineisto 2011; Vandenberg 2001; Fertel-Daly ym. 2001.) Seurantalomakkeeseen valittiin kyseiset asiat, jotka kirjataan jokaisen käyttökerran jälkeen päivämääriä käyttäen lomakkeelle. Painoliiviä koskevissa tutkimuksissa oli käytetty neljän viikon ja 15 päivän mittaisia tutkimusjaksoja. (Vandenberg 2001; Fertel-Daly ym. 2001.) Haastatteluaineiston (2011) perusteella kotiin lainattiin tuotteita kokeiluun parin viikon ajaksi.

Näiden tietojen pohjalta laadin seurantalomakkeeseen 30 saraketta, jolloin siihen mahtuu tiedot kuukauden mittaisesta kokeilujaksosta, jos tuotetta käytetään kerran päivässä. Koska tuotteiden käyttö on hyvin lapsikohtaista, tulee tuotteiden kokeilu-aika todennäköisesti vaihtelemaan kahden viikon ja kuukauden välillä. Käytännössä seurantalomake on kaksi puoleinen lomake, johon seurantatiedot kerätään. Jos lapsella on kokeilujaksolla useampi tuote käytössä, annetaan jokaiselle tuotteelle oma seurantalomakkeensa. Tällöin täyttäminen on helpompaa ja selkeämpää, myös toimintaterapeuteille on selkeämpää tarkastella jokaisesta tuotteesta omaa lomaketta ja sen sisältämiä tietoja.

11.2 Palautekyselyn laatiminen

Lähtökohta palautekyselyn laatimiselle oli, että kysely on selkeä ja niissä käytetyt käsitteet ja termit ovat vastaajien eli kohderyhmän ymmärrettävissä. Muuttujien eli kysymysten valinnassa on huomioitava kohderyhmä, jolle kysely kohdennetaan.

Kysymysten tulee olla sellaisia, jotka vastaaja ymmärtää ja pystyy vastaamaan niihin. (Vilkkä 2005, 81 – 82.) Kysymysten muotoilu tulee tehdä huolella, koska väärin ymmärretyt kysymykset vääristävät kyselyllä saatuja tietoja. (Aaltola & Valli 2007, 102.) Palautekyselyyn valittiin käytettäväksi luettelon tyylistä muuttujalista, josta vastaaja valitsee sopivat vaihtoehdot. Näin lomake pysyy selkeänä sekä ymmärrettävänä ja vastaajalla on spesifinen listaus vaihtoehdoista. Spesifiset kysymykset sisältävät rajauksen, eikä niissä ole niin suurta tulkinnan varaa kuin yleisellä tasolla esitetyissä kysymyksissä, joissa vastaaja itse listaa kysyttävät asiat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 197.)

Palautekyselyn laadinta perustui teoreettiseen viitekehykseen sekä kirjallisuuskatsauksen ja teemahaastatteluin kerättyyn aineistoon. Näiden perusteella tehtiin yhteenvetoa syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttötilanteista ja niiden vaikutuksista. (liite 5) Tämän yhteenvedon perusteella tein valinnat siitä mitä tietoja lomakkeella kysytään, mitkä muuttujat valitaan.

Koska palautekysely on ajateltu käytettäväksi kaikkien syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kanssa, laadin keräämäni aineiston perusteella muuttujat erilaisista syväpainetunnon tuottamista vaikutuksista. Palautekyselyyn valittiin 0 – 4 asteikon, jossa 0 tarkoittaa, ettei vaikutusta ole tullut esille ollenkaan. Vaihtoehtojen 1 – 4 avulla vastaaja arvioi syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen vaikutuksen määrää. Muuttujiksi valikoitui 10 muuttujaa, joita avattiin esimerkkien avulla ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Palautekyselyn esimerkkien oli tarkoitus olla konkreettisia asioita siitä, miten syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen vaikutus voi näkyä. Tällöin vastaajan on helpompaa arvioida tuotteen vaikutusta. Tällä tavoin palautekyselyyn saatiin konkreettista, arjen toimintoihin liittyvää tietoa näkyväksi, jota tarvitaan apuvälinesuosituksen tekemiseen. Palautekyselyssä kysytään myös vastaajan näkemystä siitä, hyötyikö lapsi syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen käytöstä. Kysymykseen vastataan valitsemalla vaihtoehdoista Kyllä / Ei / En osaa sanoa.

Palautekyselyssä on kaksi avointa kysymystä, joista ensimmäisessä pyydetään vastaajaan kuvaamaan, miten ja missä arjen toiminnoissa ja tilanteissa syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen vaikutus tuli esille. Koska opinnäytetyötä varten kerätyn aineiston perusteella tuotteiden käyttö on lapsilähtöistä ja yksilöllistä, kysytään palautekyselyssä myös lapsen kokemusta tuotteen käytöstä sekä vastaajan omia huomioita. Hirsjärven ym. (2007, 196) mukaan avoimet kysymykset monivalintakysymysten rinnalla mahdollistavat sen, että vastaaja voi omin sanoin ilmaista asioita. Ne myös antavat mahdollisuuden tuoda esille monivalintakysymyksissä mahdollisesti esille tulevia poikkeavia vastauksia.

Palautekyselyn laatimisen pohjana oli se, että toimintaterapeutti on arvioinut syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen lapsen pulmien perusteella. Palautekyselyssä ei ollut näin ollen tarpeen tuoda esille lapsen pulmiin liittyviä seikkoja vaan painottaa sitä, mitä vaikutusta tuotteella on ollut. Tämän tarkoituksena oli saada kuva siitä, mitkä tekijät olivat selkeästi huomattavissa lapsen toiminnassa ja käyttäytymisessä. Toisaalta ajatellen pitkällä aikavälillä, toimintaterapeutin on mahdollista palautekyselyn avulla saada tietoa siitä, onko joku tuotteista mahdollisesti sellainen, jolla on selkeästi vaikutusta ja apua.

11.3 Esitesta

Esitestaustauksen tarkoituksena on tarkastaa kyselyyn valittuja muuttujia ja lomakkeen toimivuutta. Tämän perusteella voidaan kyselyä muokata ja muuttujia muotoilla, jotta lomakkeesta saadaan selkeä ja helposti täytettävä. (Hirsjärvi ym. 2007, 199.) Lomakkeista laadittiin ensimmäinen valmis versio, joka käytiin läpi yhdessä toimeksiantajan kanssa ja lähetettiin toimintaterapeuttiopiskelijoista koostuvalle esitestausr ryhmälle. Toimeksiantajien kommenttien ja esitestauksesta tulleiden palautteiden perusteella saatiin kehitysideoita muun muassa lomakkeiden ohjeistukseen, muuttujien sisältöön sekä arviointiasteikkoon.

12 POHDINTA

12.1 Tiedonkeruumenetelmät

Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät tukivat teoreettisen viitekehyksen muodostamista. Sensorisen integraation teoria on moniulotteinen ja haastava kokonaisuus, etenkin kun painotus työssä oli syväpainetunnon vaikutuksessa ja siihen liittyvissä tuotteissa. Tämän vuoksi teemahaastattelut tukivat tutkimuksista saatua tietoa mutta toisaalta myös antoivat lisää tietoa niistä tuotteista, joista ei kirjallisuuden tai tutkimuksien kautta ollut riittävästi tietoa tarjolla. Teemahaastattelut myös jäsensivät omia ajatuksia ja päätelmiä, joita työn tekemisen vaiheissa muodostui.

Kirjallisuuskatsauksen ja teemahaastattelun hyöty tuli selkeästi esille lomakkeiden laatimisen yhteydessä, koska perustelut valinnoille nousivat käytettyjen tiedonkeruumenetelmien kautta. Tiedonkeruumenetelmien avulla kerätty aineisto pohjautui opinnäytetyökysymyksiin. Tämän vuoksi aineiston perusteella oli mahdollista päättää, mitä tietoja on tarkoituksenmukaista kerätä seurantalomakkeella ja palautekyselyllä. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön perusajatuksena oli perusteluiden löytäminen, jotta seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatiminen pohjautuisi

Seurantalomakkeen osalta tarkoituksenmukaisen tiedon etsiminen perustui syvä-tuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden konkreettiseen käyttöön. Opinnäytetyöaineistosta etsittiin tietoja muun muassa käyttöajasta ja käyttötilanteista, mitkä ovat olennaisia tietoja tarkasteltaessa tuotteiden käyttöä. Palautekyselyn osalta haettiin tietoa syvä-tuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksista, jotta muuttujien valinta olisi mahdollista.

12.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Teemahaastattelut

Opinnäytetyön aineistonkeruun luotettavuutta lisättiin sillä, että teemahaastatteluihin valittiin sensorisen integraation terapian koulutuksen käyneitä toimintaterapeutteja, joilla on pitkä kokemus syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden parissa työskentelystä. Heillä on kokemuksensa ja pitkän työuransa puitteissa muodostunut kokemuksellinen tietopohja syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden hyödyistä ja vaikutuksista.

Tuomi ja Sarajärvi (2009) suosittelivat teoksessaan teemahaastatteluiden aihealuiden esittelemistä haastateltaville etukäteen. Tällöin haastateltavilla on aikaa tutustua aiheisiin ja valmistautua haastatteluun. Opinnäytetyössä teemahaastattelujen tekeminen jäi kesäkuun 2011 alkuun, jolloin lähestyvien kesälomien vuoksi haastattelut toteutettiin nopealla aikataululla. Tällöin etukäteistutustumiseen ei jäänyt aikaa eikä mahdollisuuksia, mikä saattoi osaltaan vaikuttaa haastattelujen onnistumiseen. Haastattelut antoivat paljon arvokasta tietoa mutta toisaalta etukäteistutustuminen olisi saattanut herättää haastateltavissa vielä jotain sellaisia ajatuksia ja mielipiteitä joita tällä kertaa ei tullut esille. Huomioiden kuitenkin opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen, haastattelut antoivat juuri tarpeellisen määrän tietoa toiminnallisen osuuden toteuttamiseen.

Puhelinhaastattelut oli oiva tapa toteuttaa haastattelut, jolloin aikataulujen sovitaminen oli helppoa. Tekninen osaaminen ei riittänyt puhelinkeskustelujen nauhoittamiseen, joten haastattelujen aikana kirjoitettiin koko ajan muistiinpanoja. Muistiinpanojen kirjoittaminen oli mahdollista näin pienen aineiston keräämisen yhteydessä ja toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksiin. Yhteenvedon tekeminen muistiinpanojen perusteella oli silti haastavaa. Jos aineisto olisi ollut suurempi ja opinnäytetyön tarkoituksena olisi ollut kerätä laadullista tietoa, olisi haastatteluaineiston pitänyt olla litteroitavassa muodossa tarkempaa analysointia varten.

Olson ja Moulton (2004) toivat ilmi tutkimuksessaan, että painoliivin käyttö toimintaterapeutin työssä perustuu suureksi osaksi kokemukseen ja kliiniseen harjontaan. Samanlaisia tuloksia sai myös Kiskola (2010) opinnäytetyössään ja kokemusperustaisuus tuli esille myös teemahaastattelujen perusteella. Kokemuspohjainen tieto syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista oli opinnäytetyön osalta arvokasta ja hyödyllistä. Kirjallisuuskatsauksen osalta saatu tutkimuksellinen tieto rajoittui painoliiveistä ja painopeitosta tehtyihin tutkimuksiin, jolloin teemahaastattelut toivat tieteellisen tiedon rinnalle kokonaisuuden kannalta täydentävää tietoa esimerkiksi painohanskojen ja sylipainojen osalta.

Teemahaastattelujen osalta oli pohdittava miten saatu aineisto käsitellään. Onko opinnäytetyön tarkoituksen ja opinnäytetyökysymysten mukaista analysoida aineisto esimerkiksi sisällönanalyysin keinoin vai riittääkö tiivistetty yhteenveto haastatteluista esille nousseista, opinnäytetyön tarkoituksen mukaisista asioista? Tiivistetyn yhteenvedon tekeminen oli kuitenkin sopivampi vaihtoehto jo pelkästään opinnäytetyöhön varatun ajallisen resurssin puitteissa. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jossa teemahaastattelujen tarkoituksena oli kerätä aineistoa tuotosten laatimiseen. Teemahaastattelujen yhteenveto toimi kuvaavana tiedonantona opinnäytetyössä niin omana kappaleenaan kuin teoreettisen osuuden lisänä.

Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen suurin haaste oli asiasanojen ja hakulausekkeiden muodostaminen. Opinnäytetyötä varten muodostettiin käsite ”syvätuntoaistimuksia tuottava tuote”, jotta se kattaisi laajasti erilaiset tuotteet, joita opinnäytetyössä käsitellään. Yleisempänä nimityksenä tuotteilla käytetään termiä ”painotuote”, mikä johtaa ajatukset helposti painettuun julkaisuun.

Kirjallisuuskatsaukseen liittyvä ongelma oli selkeästi englanninkielisten hakusanojen muodostamisen vaikeus. Tästä syystä kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta heikentää se, ettei esimerkiksi painohanskan tai sylipainon englanninkielinen ha-

kutermi ole välttämättä täsmälleen oikea, jolloin niistä saadut tuloksetkin jäävät puutteellisiksi.

Toisaalta kirjallisuuskatsaus ei liittynyt ainoastaan yhteen osa-alueeseen syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden osalta, vaan sen avulla oli tavoitteena löytää tietoa kaikista tuotteista. Näin hausta tuli laaja ja ajoittain vaikeasti hallittava kokonaisuus. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että kirjallisuuskatsauksessa käytettyjä hakulausekkeita on paljon, eikä se siltä osin vastaa hyvin rajattua kirjallisuuskatsausta.

Haasteista huolimatta kirjallisuuskatsaus antoi vastauksia syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista joidenkin tuotteiden osalta. Tieto täydentyi teoreettisen viitekehysten, teemahaastattelujen sekä tuotteiden tuotekuvausten avulla. Näiden perusteella seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatiminen oli mahdollista.

12.3 Opinnäytetyön hyödyllisyys ja käytettävyys

Syvätuntoaistimuksia tuottavat tuotteet ovat paljon käytettyjä tuotteita toimintaterapiassa mutta ongelmallista on, ettei niiden käytön vaikutuksista tai hyödyistä ole riittävästi tutkimusnäyttöä. Olemassa olevaa tutkimusta on painoliiveistä ja painopeitosta vähän ja niiden ongelmana ovat pienet tutkimusotokset eivätkä ne ole yleistettävissä. Osasta syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista ei tämän opinnäytetyön yhteydessä löytynyt lainkaan tutkimustietoa. Tästä syystä syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita, niiden käyttöperiaatteita sekä vaikutusta ja hyötyä tulisi tutkia lisää. Etenkin käyttöperiaatteiden osalta käyttö pohjautuu jo olemassa olevaan tutkittuun tietoon.

Painoliivin käytön osalta käyttöaika nousi tutkimuksista tarkastelun kohteeksi. Olsonin & Moultonin (2004) tutkiessa toimintaterapeuttien kokemuksia painoliivien käytöstä toimintaterapeutit kertoivat käyttävänsä sitä 30 minuutin ajan, jotta tottumista (habituatiota) ei tapahtuisi. Fertel-Daly ym. (2001) kuitenkin toteutti tutkimuksensa käyttäen painoliiviä kerrallaan lähes neljän tunnin ajan raportoiti-

den, että painoliivin käytöllä on vaikutusta tarkkaavaisuuden lisääntymiseen. Käyttöajan osalta tarvittaisiin lisää tutkimustietoa, jotta saataisiin selvitettyä onko käyttöaika kuinka merkittävässä roolissa syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytössä. Lisäksi tulisi tutkia käyttöaikoja eri syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden osalta. Oletamus opinnäytetyön aineiston tarkastelemisen jälkeen on, että yleinen käyttöaika riippumatta käytetystä tuotteesta on 20 – 30 minuuttia.

Vahvan tutkimusnäytön puuttuessa syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytön tulisi tapahtua toimintaterapeutin harkintaan ja arviointiin pohjautuen sekä toimintaterapeutin ohjeistuksen mukaan. Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttö tulee olla valvottua. (Beauchamp 2010.) Syvätuntoaistimuksia tuottavat tuotteet ovat eniten käytössä koulussa, päiväkodissa sekä terapiatilanteissa mutta tuotteita lainataan myös kotiin. (Haastatteluaineisto 2011; Olson & Moulton 2004). Muualla kuin terapiatilanteessa käytettyjä syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita varten tulisi olla selkeät ohjeet, jotta tuotteiden käyttö olisi turvallista ja asianmukaista. Syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttöä olisi myös hyvä seurata etenkin alussa, jotta saataisiin selville tuotteen hyöty ja sopivuus lapselle.

12.2 Seurantalomakkeen ja palautekyselyn hyödyllisyys

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus, seurantalomakkeen ja palautekyselyn laatiminen perustui suunnitelman mukaan teoreettiseen viitekehykseen sekä aineistonkeruun avulla saatuihin tietoihin. Haastatteluaineisto (2011) toi esille sen, että seuranta- ja palautetieto on suullista tietoa mutta yksi haastateltavista ajatteli kirjallisen seurannan ja palautteen auttavan vanhempia sitoutumaan tuotteen käyttämiseen.

Valinnat palautekyselyn muuttujiin muodostuivat opinnäytetyöaineistosta (liite 3). Kuten jo aiemmin on tullut esille, tutkimustiedon vähäisyys tuotti ongelmia opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kokoamisessa. Sama ongelma liittyi myös palautekyselyn laatimiseen. Osa palautekyselyn muuttujista perustuu vain yhteen lähteeseen ja muuttujia valikoitui aluksi palautekyselyyn 16 muuttujan verran.

Muuttujien määrä johtui siitä, että syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksia kuvataan hyvin samantyyillisillä, samaa tarkoittavilla termeillä. Muuttujien määrä vähentyi 10:een yhdistämällä päällekkäisiä, samaa asiaa kuvaavia muuttujia yhdeksi, joita havainnollistetaan esimerkkien kautta.

Palautekyselyn numeraalinen arviointi voi olla toimiva, jolloin se antaa toimintaterapeutille lisää tietoa syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksista ja ehkä vahvistaa niitä koskevia kokemuksen kautta nousseita olettamuksia. Palautekysely antaa toimintaterapeutille tietoa tietyn syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen vaikutuksista ja hyödyistä, mikä pitkällä aikavälillä mahdollistaa myös vertailun ja yhteenvedon tekemisen. Avoimet kysymykset puolestaan antavat vastaajalle mahdollisuuden kuvata tarkemmin tuotteen vaikutuksia arjen toimintoihin peilaten.

Seurantalomakkeen konkreettisen hyödyn oletetaan olevan se, että lomakkeelle kirjatut huomiot ja havainnot ovat kirjallisina, jolloin tietoihin on helppo ja nopea palata tarvittaessa. Kirjallinen tieto on kokeilujakson päätyttyä toimintaterapeutin käytössä, jolloin hän näkee nopealla silmäyksellä tilanteet, joissa tuotetta on käytetty, käytön säännöllisyyden ja tiheyden sekä käyttöajan. Lomakkeelle kirjattavat havainnot ja huomiot helpottavat myös palautekyselyn täyttämässä, jolloin havainnot ovat tarkastettavissa eivätkä muistinvaraisia.

Vaikka seurantalomakkeella ja palautekyselyllä on samankaltaisuutta kerättävien tietojen suhteen, on niillä myös eroavaisuutensa. Seurantalomakkeen tietoa kerätään jokaisesta käyttökerrasta, jolloin se ohjaa syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen käyttöä ja havainnot sekä huomiot tulee kirjattua. Jos syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen kokeilusta kerättäisiin ainoastaan palautetta kokeilujakson päätyttyä, ei jakson aikana tehdyt huomiot ja havainnot tule välttämättä esille avoimien kysymysten kohdassa. Tällöin tärkeä arjen toimintoihin liittyvä vaikuttavuustietoa jäisi saamatta.

Seurantalomakkeella ja palautekyselyllä kerättyä tietoa tukee toisen opintojakson työnä laadittavat ohjeistukset. Ne sisältävät lyhyesti tietoa tuotteesta ja sen käyttöperiaatteesta, käyttötilanteista, hoidosta sekä kokeilujaksosta. Toimintaterapeutin tehtävä on antaa lapsen lähihenkilöille yksilöllinen ohjeistus syvätuntoaistimuksia tuottavan tuotteen käytöstä, joten tälle on oltava myös kirjallisessa ohjeessa tilaa. Kirjallisen tiedon antaminen suullisen tiedon lisäksi sekä yksilöllisyyden huomiointien oletetaan sitouttavan lapsen lähihenkilöitä kokeiluprosessiin. Kun tiedetään miksi kyseisiä tietoja kerätään, on kokeilujaksoon helpompi sitoutua.

Sekä seurantalomakkeen ja palautekyselyn osalta on tehty yhteistyötä toimeksiantajien kanssa, jotta lopputulos olisi heidän tarpeitaan vastaava. Seurantalomakkeen ja palautekyselyn käytettävyys ja hyödyllisyys tulee esille käytännön työssä ja kokemuksen kautta, jota ei ehdi karttua ennen opinnäytetyön valmistumista. Tästä syystä tämän opinnäytetyön lopputuloksena syntyneet lomakkeet saattavat ajan kuluessa ja käyttökokemusten karttuessa muokkautua paremmin käytäntöä vastaaviksi.

Opinnäytetyöprosessin aikana tiedusteltiin muutamilta tahoilta seurantalomakkeen ja palautekyselyn ottamista laajempaan ja yleisempään käyttöön. Toimeksiantajan kanssa päädyttiin kuitenkin siihen, että seurantalomakkeen ja palautekyselyn käytöstä kiinnostuneet voivat tiedustella asiasta toimeksiantajalta. Koska seurantalomake ja palautekysely on laadittu viralliselle lomakepohjalle, eivät ne voi olla alkuperäisessä muodossaan yleisessä käytössä. Rajoituksena laajemmalle käytölle opinnäytetyön valmistumisen yhteydessä oli myös se, ettei seurantalomakkeen ja palautekyselyn käytöstä ehditty saamaan opinnäytetyön puitteissa käytännön kokemuksellista tietoa.

12.4 Opinnäytetyöprosessi

Suunnitelmavaiheessa tiedossa mitä tämän opinnäytetyön tuloksena oli tarkoitus saada aikaan mutta keinoja sen toteuttamiseksi ei ollut. Ajatuksena oli laatia opinnäytetyö toiminnallisen opinnäytetyön periaattein mutta keinot aineiston kerää-

miseksi eivät olleet selvät. Kun opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmiksi muotoutuivat kirjallisuuskatsaus ja teemahaastattelut, oli prosessin eteenpäin vieminen selkeää ja kokonaisuus toiminnallisesta opinnäytetyöstä hahmottui.

Opinnäytetyön ja toisen opintojakson yhdistäminen kokonaisuudeksi on ollut ideana hyvä. Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa on käytetty myös toisen opintojakson puitteissa laadittavien ohjeistuksien tekemisessä. Saman aineiston käyttämiseen päädyttiin, koska kyseessä on laaja kokonaisuus yhden henkilön tehtäväksi. Koska opinnäytetyössä tarvittiin aineiston keräämistä kirjallisuuskatsauksen ja teemahaastattelujen avulla, oli luontevaa käyttää sitä myös toisen opintojakson yhteydessä.

Opinnäytetyön tekeminen herätti riittämättömyyden ja epävarmuuden tunteita tiedonhankintataitojen suhteen, koska tutkimuksellinen tieto oli niukkaa. Tutkimusten osalta oli tärkeää, että ne olivat kokonaisuudessaan saatavilla, jolloin käsitys syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista oli helpompi hahmottaa. Epävarmuutta aiheutti myös se, että opinnäytetyön taustateoria, sensorisen integraation teoria on laaja ja vaikea kokonaisuus, josta opinnäytetyön kannalta olennaisen tiedon löytäminen ja sen ymmärtäminen oli haaste. Tiedonhakuun käytettiin suuri osa opinnäytetyöhön varatusta ajasta etsien tietoa niin syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita myyvien tahojen sivuilta kuin tietokannoista.

Opinnäytetyöprosessi eteni useiden eri vaiheiden kautta lopulliseen muotoonsa, minkä aikana jokainen vaihe auttoi ymmärtämään aihetta paremmin. Tärkeimmät vaiheet palautekyselyn osalta oli tutkimuksien ja haastatteluaineiston läpi käyminen, jotta erilaisten syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksia löydetäisiin. Tämä vaihe jäsensi paljon ajatuksia, jolloin opinnäytetyön kokonaiskuvakin kirkastui. Kaikissa opinnäytetyön vaiheissa saatu tuki toimeksiantajilta ja ohjaajilta ohjasi opinnäytetyötä eteenpäin.

Palautekyselyn ulkoasu ja rakenne pohjautuivat omaan mielikuvaan, mikä hahmottui aineistoa käsitellessä ja läpikäydessä. Alustavan rakenteen laatimisen jälkeen

muokkaaminen toimivaksi, selkeäksi ja ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi sujui helposti. Seurantalomakkeen osalta laatiminen oli helpompaa, koska tarvittavien tietojen määrä oli vähäisempi. Selkeän ja ymmärrettävän ohjeen kirjoittaminen oli haasteellisempaa.

Sensorisen integraation teoria on yksi toimintaterapeutin työtä ohjaavista teorioista, minkä vaikutus on huomattavissa myös ammatillisen kasvun prosessissa. Vaikka perehtyminen sensorisen integraation teoriaan on ollut pienimuotoista opinnäytetyön yhteydessä, on siitä silti muotoutunut vahva pohja omaan toimintaan ammatillisesti. Sensorisen integraation teoria on opinnäytetyöprosessin myötä alkanut vaikuttaa näkemyksiin lasten toimintaterapiasta.

12.5 Jatkotutkimusaiheita

Syväntuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden osalta on jo tehty painoliivejä koskevia opinnäytetöitä (Kiskola 2010, Kortesoja, Laitinen & Minkkinen 2011) mutta jatkossa olisi hyvä tehdä uraa uurtavaa työtä myös muiden syväntuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden parissa. Erääksi opinnäytetyön aiheeksi esitettiin haastattelujen yhteydessä painohanskoja koskeva tutkimus, jolla voisi selvittää painohanskojen vaikutusta hienomotorisista tehtävistä suoriutumiseen, kuten kirjoittamiseen. Opinnäytetyö toisi lisää tietoa painohanskan käytöstä ja sen vaikutuksista, jota on muutoin niin vähän saatavilla.

Koska syväntuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttö perustuu hyvin pitkälti kokemusperäiseen tietoon, olisi hyvä tehdä laajempaa otantaa käyttäen kyselytutkimus syväntuntoaistimuksia tuottavia tuotteita työssään käyttäville toimintaterapeuteille. Tällaisella tutkimuksella olisi mahdollista kartoittaa ja selventää syväntuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käyttöperiaatteita ja käyttäjäryhmiä Suomessa. Oletuksena on, että tällainen tutkimus antaisi selkeämmän viitekehyksen syväntuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytöstä, niiden hyödyistä ja vaikutuksista.

Tämä opinnäytetyö tarjoaa myös yhden mahdollisuuden jatkaa syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytön ja vaikutusten tarkastelua seurantalomakkeiden antaman ja palautekyselyillä kerätyn tiedon avulla. Tarkastelemalla seurantalomakkeen ja palautekyselyn tietoja, voidaan ehkä tehdä johtopäätöksiä erilaisten syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksista. Tämä olisi tärkeää, koska tutkittua, yleistettävää tietoa erilaisten syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksista tarvitaan.

LÄHTEET

Art-Henki. 2009. Painotuotteet. Yrityksen internetsivut. Viitattu 31.7.2011.
<http://www.art-henki.fi/>

Ayres, J. & Robbins, J. 2005. Sensory integration and the child: understanding hidden sensory challenges. USA: Western Psychological Services. Google Books – teoshaku, viitattu 22.7.2011. <http://books.google.fi/books?id=-7NeFNfsw0C&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

Beauchamp, S. 2010. Weighted Blankets and Vests: Safety, Efficacy and Issues Related to Their Use in Different Intervention Settings. The AETMIS: Agence d'évaluation des technologies et des modes d'intervention en santé. Viitattu 29.3.2011. <http://www.aetmis.gouv.qc.ca/site/250.1245.0.0.1.0.phtml>

Calming Weight. n.d. Providing custom made products for children with special needs. Internet-sivusto. Viitattu 31.7.2011.
<http://www.calmingweight.com/index.html>

Estola, M. & Viitanen, J. 2002. Ohjeita tutkimuksen tekemiseen, opponointiin ja arviointiin. Joensuun yliopisto, taloustieteenlaitos, kansataloustiede. Viitattu 2.8.2011. <http://www.joensuu.fi/taloustieteet/ktt/kurssit/graduohjeet.pdf>

Graham, L. 2006. Does deep pressure touch improve attention in children with attention deficit hyperactivity disorder? Queens University. Viitattu 22.7.2011.
<http://www.village-therapy.com/pdf/14-1.pdf>

Grandin, T. 1992. Calming Effects of Deep Touch Pressure in Patients with Autistic Disorder, College Students and Animals. Journal of Child and Adolescent Psychopharmacology vol 2, n.1, 1992. Viitattu 22.7.2011.
<http://www.grandin.com/inc/squeeze.html>

Haastatteluaineisto. 2011. Sensorisen integraation koulutuksen käyneiden toimintaterapeutin teemahaastattelut. Opinnäytetyöaineisto, kpl 7, s. 17.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13, osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Honkalampi-keskuksen toimintaterapeutit. 2010. Opinnäytetyön ideapalaveri 16.2.2010.

Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja A:51/2007.

Kinnealey, M. & Miller, L. 1993. Sensory integration /learning disabilities. Teoksessa Hopkins, H.L. & Smith, H.D. Willard & Spackman's occupational therapy. Philadelphia: Lippincott Co. Viitattu 19.7.2011.

http://209.169.7.42/pdf/kinnealey_miller.pdf

Kiskola, S. 2008. Selvitys painoliivin käytöstä lasten toimintaterapiassa. Opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Toimintaterapia. Viitattu 30.3.2011.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1220613040-5>

Kortesoja, J., Laitinen, T. & Minkkinen, M. 2011. Kokemuksia painoliivin käytöstä motorisesti levottomilla lapsilla. Opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Toimintaterapia. Viitattu 22.11.2011.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25730/Kortesoja_Laitinen_Minkkinen.pdf?sequence=1

Kranowitz, C. S. 2003. Tahatonta tohollusta. Sensorisen integraation häiriö lapsen arkielämässä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Miller, L. J., Anzalone, M.E., Lane, S.J., Cermak, S.A. & Osten, E.T. 2007. Concept Evolution in Sensory Integration: A proposed Nosology for Diagnoses. The American Journal of Occupational Therapy. 61; 2. Viitattu 20.7.2011.

http://www.spdfoundation.net/pdf/Miller_Anzalone.pdf

Nackley, V.L. 2001. Sensory Diet Applications and Environmental Modifications: A Winning Combination. The American Occupational Therapy Association, Inc. Sensory Integration, Special Interest Section Quarterly 24, 1, 4. Viitattu 2.8.2011.

http://www.ateachabout.com/news/sensory_diet_applications_review.asp

Olson, L.J. & Moulton, H.J. 2004. Occupational therapist's reported experiences using weighted vests with children with specific developmental disorders. Occupational Therapy International 11, 1, 52 – 66. Viitattu 28.3.2011.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15118771>

Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä. (n.d.) Lasten ja nuorten kuntoutuspalvelut, kehitysvammaneuvo. Kuntayhtymän internet sivut. Viitattu 21.3.2011.

<http://www.pkssk.fi/Sosiaalipalvelut/neuvola/etusivu.html>

Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä. 2007. Apuvälineiden saatavuusperusteet. Liikkeen, voiman ja tasapainon harjoitusvälineet. Apuvälinepalvelut. 31.12.2007. Viitattu 22.10.2011.

http://www.pkssk.fi/metadocs/searchdocs.asp?SearchName=FYSAVY%20kriteerit:-1:0:0&user=2&group=2&wg=0&menu_id=1695&menupath=40,1692,1695#1695

- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 17.8.2011. http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Sensorisen integraation terapia yhdistys ry. n.d. Sensorinen integraatio: häiriö. Verkkosivut. Viitattu 23.7.2011. <http://www.sity.fi/hairio.html>
- Sensory Processing Disorder. n.d The sensory processing disorder recourse center. Internet sivusto. Viitattu 19.7.2011. <http://www.sensory-processing-disorder.com/index.html>
- Skillbuilders. 2011. Building Kid's Skills for Living and Learning. Internet sivusto. Viitattu 31.7.2011. <http://www.skillbuilders.com.au/products/skill/sensory/>
- Stephenson, J. & Carter, M. 2008. The Use of Weighted Vests with Children with Autism Spectrum Disorders and Other disabilities. Journal of autism and developmental disabilities. 39, 1, 105 – 114. Viitattu 29.3.2011. <http://www.springerlink.com/content/r070443852813491/fulltext.pdf>
- Straw, A. 2004. Evidence Based Practice for Occupational Therapists. Viitattu 29.3.2011. www2.ups.edu/ot/evidence/2004/Straw2004.rtf
- Tawast, P. 2011. Miten teen kirjallisuuskatsauksen? Ohjeita opiskeluun. Turun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen koulutusohjelma. Viitattu 2.8.2011. <http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/satakunta/opiskelu/ohjeet/kirjallisuuskatsaus.html>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja. 2009. Tutkittavien informointi. Verkkojulkaisu, päivitetty 25.3.2009. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.8.2011. <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/osa3.html>
- VandenBerg, N. 2001. The Use of Weighted Ves To Increase On-Task Behavior in Children With Attention Difficulties. The American Journal of Occupational Therapy 55, 6, 621 - 628. Viitattu 29.3.2011. <http://ajot.aotapress.net/content/55/6/621.full.pdf+html>
- Vilkka H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen oppinäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

LIITE 1. Suostumus haastatteluun

21.6.2011

Suostumus haastatteluun

Olen toimintaterapeuttiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista (painoliivi, painohanska, painopeitto, syli-/hartiapaino). Opinnäytetyön toimeksiantaja on Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalveluihin kuuluva Honkalampi-keskus, lasten ja nuorten kuntoutuspalvelujen toimintaterapia.

Teen Honkalammelle kaksi eri työtä. Työelämälähtöisen kehittämistoiminnan työn tavoitteena on valmistaa ohjeistukset siellä käytettäviin syvätuntoaistimuksia tuottaviin tuotteisiin. Opinnäytetyöni tavoitteena on valmistaa syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeilujalle seurantalomake sekä palautekysely, joilla saadaan tietoa tuotteen käytön toteutumisesta ja kokemuksista. Opinnäytetyöni tiedonhakumenetelmiä ovat kirjallisuuskatsaus sekä teemahaastattelu. Teemahaastattelun tavoitteena on kerätä tietoa siitä, millaisia kokemuksia toimintaterapeuteilla on syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista. Tämä kokemukseen perustuva tieto auttaa minua laatimaan lomakkeet yhdessä kirjallisuuskatsauksesta saatujen tietojen kanssa.

Teemahaastattelu toteutetaan puhelimitse ja haastattelusta teen muistiinpanot, joita käytän luottamuksellisesti opinnäytetyössäni. Haastateltavien henkilöllisyys- tai tunnistettavuustietoja ei tule opinnäytetyöhön esille.

Yhteistyöterveisin,

Taru Rautanen

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Olen saanut riittävät tiedot sekä kirjallisesti että suullisesti opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta. Suostun siihen, että toimintaterapeuttiopiskelija Taru Rautanen haastattelee minua ja tekee haastattelusta muistiinpanot. Haastattelumateriaalia hän voi hyödyntää opinnäytetyössään.

Paikka ja aika

Allekirjoitus

Allekirjoitettu suostumuslomake toimitetaan postimerkillä varustetussa palautuskuoressa osoitteeseen:

Taru Rautanen

Postiosoite

Postinumero Postitoimipaikka

LIITE 2 Teemahaastattelurunko

Haastateltavan toimintaterapeutin kuvaus:

- Kuinka kauan olet tehnyt toimintaterapeutin työtä?
- Onko sinulla erikoistumiskoulutusta?
- Lyhyt kuvaus työkuvasta ja asiakaskunnasta

Kokemus syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista

- Käytätkö syvätuntoaistimuksia tuottavia tuotteita työssäsi?
- Onko kyseisten tuotteiden käyttö diagnoosi sidonnaista vai toimintakyvyn/pulmien mukaan määräytyvää?
- Onko jokin syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista selvästi käytetyin/lainatuin?

Kuvaus syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden kokeiluprosessista

- Tarvitaanko tuotteen kokeiluun lääkärin lähete?
- Kokeillaanko tuotetta toimintaterapiassa terapiakerroilla vai annetaanko tuote lainaan kotiin/kouluun/päiväkotiin/muualle?
- Onko tuotteen kokeilulle määritelty jokin aikajakso? Millä perusteilla?
- Ohjeistetaanko lähihenkilöitä tuotteen käytössä?
- Onko teillä olemassa kirjallisia ohjeita tuotteen käytöstä ja huollosta?

Kokeilujaksolla käytön seuranta

- Onko tuotteille laadittu seurantaa varten lomaketta, jolla saadaan tietoa tuotteen käyttötilanteista, ajasta ja tilannetta koskevista havainnoista?
- Jos käytössä on seurantalomake, millaisia tietoja siinä kysytään? Olisiko tarvetta kysyä jotain lisää?
- Vai kerätäänkö kyseistä tietoa jollain muulla tavoin?
- Onko seurantatiedon kerääminen mielestäsi tarpeellista?

Syvätuntoaistimuksia tuottavista tuotteista saatava käyttäjäpalaute

- Keräätkö palautetta tuotteen käytöstä?
- Keneltä palautetta kerätään?
- Milla tavalla palautetta kerätään? (lomake, suullinen palaute, tms.)
- Onko palautteen kerääminen mielestäsi tarpeellista?
- Mitä hyötyä palautetiedosta on työssäsi?

Millaisia kokemuksia sinulla on syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksista asiakkaan toimintaan ja käyttäytymiseen?

- Perustuvatko ne omiin havaintoihin vai lapsen/lähihenkilön kertomaan?
- Ovatko vaikutukset yksilöllisiä vai voiko niistä tehdä mm. diagnoosikohtaisia päätelmiä?
- Millaisen käyttöajan olet kokenut hyväksi vai määräytykö sekin yksilöllisesti?
- Oletko huomannut painomäärän vaihtamisella olevan vaikutusta lapsen toimintaan ja käyttäytymiseen?

**Millaisia käytännön työstä nousseita ajatuksia sinulla on syvätuntoaistimuk-
sia tuottavista tuotteista ja niiden vaikutuksista?**

- Onko tuotteista mielestäsi hyötyä ja apua asiakkaalle?
- Onko tuotteiden käyttämiseen mielestäsi saatavilla riittävästi ohjeita tai tutkimustietoa?

Onko syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden käytöllä mielestäsi yhtenäisiä linjauksia vai perustuuko käyttö jokaisen toimintaterapeutin omaan harkintaan?

LIITE 3. Seurantalomake

Lapsen nimi _____

Kokeilussa oleva tuote _____

Kokeilujakso toteutuu ajalla _____

Toimintaterapeutti _____

Täytä seurantalomaketta sovitun kokeilujakson ajan. Kirjaa jokaisesta tuotteen käyttökerrasta lomakkeelle päivämäärä ja tilanne, jossa tuotetta on käytetty, tuotteen käyttämisaika minuutteina sekä tekemäsi havainnot ja huomiot. Kirjaa huomioihin myös lapsen ilmaisemat kokemukset. Palauta seurantalomake toimintaterapeutille kokeilujakson päätyttyä.

Päivämäärä	Käyttötilanne	Käytön pituus (min.)	Havainnot, huomiot ja lapsen kokemukset
23.11.2011	<i>Kynätehtävä pöydän ääressä</i>	<i>20 min.</i>	<i>Lapsi keskittyi tehtävään, istui paikallaan.</i>
23.11.2011	<i>Ruokailu</i>	<i>30 min.</i>	<i>Lapsi rauhoittui syömään ruokailun ajaksi, levotonta liikehtimistä vähemmän.</i>

LIITE 4. Palautekysely

Lapsen nimi _____

Kokeilussa ollut tuote _____

Mitä vaikutuksia tai muutoksia havaitisit lapsen toiminnassa ja/tai käyttäytymisessä tuotteen käyttöön liittyen?

Arvioi tuotteen vaikutusta alla olevien väittämien avulla, rastittamalla sopivin vaihtoehto asteikolta 1-4.

0 = Ei ole tullut esille

1 = Ei vaikutusta

2 = Vähäinen, mutta havaittava vaikutus

3 = Selkeästi havaittava vaikutus

4 = Merkittävä/huomattava vaikutus

	0	1	2	3	4
1. Tuote rauhoitti lasta, esim. auttoi istumaan paikallaan, vähensi levotonta käyttäytymistä	☐	☐	☐	☐	☐
2. Tuote auttoi lasta sietämään kosketusta	☐	☐	☐	☐	☐
3. Tuote lisäsi lapsen tarkkaavaisuutta ja keskittymistä tehtävään/toimintaan	☐	☐	☐	☐	☐
4. Tuote vähensi itsestimuloivaa käyttäytymistä, esim. itsensä keinuttamista.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Tuote auttoi lasta nukahtamaan	☐	☐	☐	☐	☐
6. Tuote auttoi lasta rentoutumaan, esim. päivälevolle käyminen	☐	☐	☐	☐	☐
7. Tuote auttoi lasta käden käyttöä vaativissa toiminnoissa esim. kynän / ruokailuvälineiden käyttäminen helpottui	☐	☐	☐	☐	☐
8. Tuote auttoi kontaktiin / vuorovaikutukseen tulemista	☐	☐	☐	☐	☐
9. Tuote lisäsi lapsen kehotietoisuutta / kehon olemassaolon tuntua, esim. istuma-asennon ylläpitäminen helpottui	☐	☐	☐	☐	☐
10. Muu, mikä _____	☐	☐	☐	☐	☐

Hyötyikö lapsi mielestäsi tuotteen käytöstä?

Kyllä Ei En osaa sanoa

LIITE 5. Taulukko palautekyselyssä käytetystä aineistosta

Palautekyselyn muuttujat on koottu käyttämällä apuna seuraavaa aineistoa, joissa on mainittu mahdollisia syvätuntoaistimuksia tuottavien tuotteiden vaikutuksia.

Palautekyselyn muuttuja	Käytetty aineisto	Aineistosta esitetty vaikutus/hyöty
1	Olson & Moulton 2004; Haastatteluaineisto 2011; Graham 2006; Kiskola 2010; Vandenberg 2001	painoliivi, painopeitto rauhoittaa; auttaa istumaan paikallaan, vähensi liikehakuisuutta; helpottaa siirtymätilanteissa; vähentää levottomuutta;
2	Grandin 1992; Nackley XX; Kranowitz, 2003; Haastatteluaineisto 2011	vähensi tuntoyliherkkyyttä, vähensi tuntehakuisuutta,
3	Fertel-Daly ym. 2001; Olson & Moulton 2004; Vanderberg 2001.	lisää tarkkaavaisuutta tehtävään/toimintaan
4	Vandenberg 2001; Olson & Moulton 2004	vähentää itsestimuloivaa käyttäytymistä
5	Haastatteluaineisto 2011	auttaa lasta nukahtamaan
6	Haastatteluaineisto 2011	auttaa lasta rentoutumaan
7	Haastatteluaineisto 2011	auttaa lasta käden käyttöä vaativissa toiminnoissa
8	Haastatteluaineisto 2011; Olson & Moulton 2004	helpotti kontaktiin tulemista; auttoi vuorovaikutukseen tulemisessa
9	Haastatteluaineisto 2011; Olson & Moulton 2004	lisäsi kehotietoisuutta; paransi tasapainoa ja kehonhallintaa